

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Матеріали науково-практичної конференції
Київ, 20 грудня 2010 р.*

Київ
Видавець О. С. Ліпкан
2010

УДК 34(477)
ББК 67.9(4Ук)7я7
А 437

А 437 **Актуальні проблеми правоохоронної діяльності:** Матеріали науково-практичної конференції (Київ, 20 грудня, 2010 р.). — К.: ФОП Ліпкан О. С., 2010. — 80 с.

ISBN 978-966-2439-09-0

У збірнику знайшли відображення результати науково-практичного пошуку викладачів, здобувачів та курсантів Національної академії внутрішніх справ та інших вищих навчальних закладів щодо бачення проблем у сфері правоохоронної діяльності та шляхів їх розв'язання.

Збірник розрахований на викладачів, здобувачів, слухачів, курсантів і студентів навчальних закладів юридичного профілю, а також працівників правоохоронних органів.

УДК 34(477)
ББК 67.9(4Ук)7я7

ISBN 978-966-2439-09-0

© О. С. Ліпкан, 2010

ЗМІСТ

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ТА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

ЗМІСТ НАГЛЯДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН	8
<i>Білокін Руслан Михайлович, здобувач кафедри кримінального процесу НАВС</i>	
ОСНОВНІ ДОКАЗИ ВИНУВАТОСТІ ОСОБИ – ОСНОВА ПОСТАНОВИ ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ОСОБИ ЯК ОБВИНУВАЧЕНОГО	12
<i>Нарійчук Олег Данилович, здобувач кафедри кримінального процесу НАВС</i>	
МІСЦЕ ТА РОЛЬ ЕКСТРАДИЦІЇ У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	13
<i>Мотиль Віктор Іванович, здобувач кафедри кримінального процесу НАВС</i>	
ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЕКСТРАДИЦІЇ ОСІБ.....	16
<i>Макаров Марк Анатолійович, здобувач кафедри кримінального процесу НАВС</i>	
ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ ЗАКОННОГО ПРЕДСТАВНИКА НЕПОВНОЛІТНЬОГО	18
<i>Процько Ганна Іванівна, ад'юнкт кафедри кримінального процесу НАВС</i>	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УМИСНОГО ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ (ВИПУСК НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	20
<i>Гулявська Уляна Василівна, здобувач кафедри кримінального права та процесу Юридичного інституту Київського міжнародного університету</i>	

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

ДЕОНТОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ В УКРАЇНІ . . 24

Гіда Євген Олександрович,
доцент кафедри теорії та історії держави і права НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРАВОРОЗУМІННЯ 26

Карпенко Тетяна Олександрівна,
здобувач кафедри теорії та історії держави і права НАВС,
Гіда Євген Олександрович,
доцент кафедри теорії та історії держави і права НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСНОВНІ ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОМІРНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ МІЛІЦІЇ 28

Зубко Георгій Юрійович,
здобувач кафедри теорії та історії держави і права НАВС,
Гіда Євген Олександрович,
доцент кафедри теорії та історії держави і права НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСНОВНІ ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ПОКОЛІНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ. . . 30

Слюсар Костянтин Сергійович,
здобувач кафедри теорії та історії держави і права
Національної академії внутрішніх справ,
Гіда Євген Олександрович,
доцент кафедри теорії та історії держави і права НАВС
кандидат юридичних наук, доцент

ЖИТТЄВО ВАЖЛИВІ ІНТЕРЕСИ ОСОБИ В ПРАВОВІЙ СФЕРІ . . 31

Лобода Андрій Миколайович,
здобувач кафедри теорії та історії держави та права НАВС

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СИЛ ПРАВОПОРЯДКУ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ	34
<i>Вац Віра Михайлівна, ад'юнкт кафедри управління в органах внутрішніх справ Національної академії внутрішніх справ</i>	
УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ВИЛУЧЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ТА РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОСТУПКИ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ЗА ЇХ ДОПОМОГОЮ	36
<i>Дьоміна Ольга Олександрівна, здобувач Національного університету біоресурсів і природокористування України</i>	
ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ МЛПЦІІ	38
<i>Ліпкан Володимир Анатолійович, професор кафедри управління в ОВС НАВС, доктор юридичних наук, доцент, Троханенко Інна Іванівна, кандидат юридичних наук</i>	
ПРОФСПІЛКОВИЙ КОМІТЕТ МЛПЦІІ: НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ РОЗКІШ?	41
<i>Равва Сергій Миколайович, здобувач кафедри адміністративної діяльності НАВС, Куликов Володимир Анатолійович, доцент кафедри адміністративної діяльності НАВС, кандидат юридичних наук, доцент</i>	
ДЕЯКІ КОНЦЕПТИ МОНІТОРИНГУ ТЕРОРИЗМУ	43
<i>Рижов Ігор Миколайович, докторант Національної академії Служби безпеки України кандидат юридичних наук, доцент</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ	45
<i>Кушнір Ольга Василівна, здобувач Національної академії внутрішніх справ</i>	

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

- ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ПОНЯТТЯ БЮДЖЕТНОЇ
УСТАНОВИ ЯК УЧАСНИКА БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ..... 48**
Воробйов Руслан Анатолійович,
ад'юнкт кафедри економіко-правових дисциплін НАВС
- ПОВНОВАЖЕННЯ МІНІСТЕРСТВА ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
НА СТАДІЇ СКЛАДАННЯ ПРОЕКТІВ БЮДЖЕТІВ У
КОНТЕКСТІ НОВОГО БЮДЖЕТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ .. 50**
Єрмаков Микола Олександрович,
здобувач кафедри економіко-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ
- СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ
ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ 53**
Река Володимир Андрійович,
здобувач кафедри економіко-правових дисциплін НАВС
- ЩОДО ПРАВОВОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ
ЦІЛЬОВИХ ПРОГРАМ..... 55**
Пашинська Вікторія Вікторівна,
здобувач кафедри економіко-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

- ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ:
ОКРЕМІ АСПЕКТИ 59**
Баскаков Володимир Юрійович,
здобувач Національного університету
біоресурсів і природокористування України
- ЩОДО СТРУКТУРИ ІНФОРМАЦІЙНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ .. 61**
Максименко Юлія Євгенівна,
викладач кафедри теорії та історії держави і права НАВС,
кандидат юридичних наук

**ТЕНДЕНЦІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ 64**

Баскаков Володимир Юрійович,
здобувач Національного університету
біоресурсів і природокористування України
Стоєцький Олексій Васильович,
ад'юнкт кафедри адміністративної діяльності НАВС

**ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ:
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ 66**

Тунік Андрій Володимирович,
аспірант юридичного інституту
Національного авіаційного університету України

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРУ
ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ ДИСТРИБУЦІЇ 69**

Ковтуненко Віталій Володимирович,
суддя Луцького міського суду

ГЕНЕЗИС ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ ЗВ'ЯЗКУ 71

Владикін Олександр Насирбекович,
здобувач НАВС,
Братель Олександр Григорович,
заступник начальника кафедри цивільного права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент

АНОНС 74

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ТА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

ЗМІСТ НАГЛЯДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

БІЛОКІНЬ Руслан Михайлович,

здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

З урахуванням сучасних тенденцій державотворення, приділення все більшої ваги формуванню контрольної гілки влади, дещо в забутті перебувають питання наглядової діяльності. У наукових джерелах дуже поширеною є думка, що контроль і нагляд співвідносяться між собою як родові поняття (контроль) і похідне від нього — нагляд, відтак робиться висновок про те, що нагляд є частиною контролю. На наш погляд, навряд чи коректно застосовувати дану дихотомію в кримінальному процесі, адже нагляд володіє притаманними лише йому формами та методами і взагалі ознаками.

Слід визнати, що суспільні відносини набувають правового характеру лише в тому випадку, якщо вони виникають на основі та відповідно до норм права і не суперечать державній волі [1, с. 284]. У свою чергу, продовжуючи дану думку, С.С. Алексєєв зазначає, що реалізація більшості юридичних норм неминуче проходить стадію правовідносин, тобто суб'єктивних юридичних прав і обов'язків, які знаходяться в нерозривній єдності [2, с. 339].

Відтак ми відстоюємо ту позицію, відповідно до якої прокурорсько-наглядова діяльність може здійснюватися лише у формі правових відносин, адже вона виникає на основі норм прокурорського-наглядового права, які у свою чергу проходять стадію правовідносин. Такої ж думки дотримуються і деякі інші дослідники [3].

Виходячи з цього, прокурорсько-наглядові відносини — *це специфічні правові відносини, що виникають на основі норм прокурорського-наглядового права, учасники яких є носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків*

При цьому обов'язковим суб'єктом прокурорсько-наглядового правовідносини завжди є прокурор. Іншими суб'єктами виступають піднаглядові об'єкти, за нашого випадку — правоохоронні органи.

Структурою прокурорсько-наглядових правовідносин є сукупність прав і обов'язків його суб'єктів, а також безпосередній зміст. При цьому незалежно від того, хто є носієм названих прав і обов'язків, останні реалізуються в структурі прокурорсько-наглядових відносин в об'єктивно властивій їм вза-

ємозалежності і взаємозв'язком. У сфері нагляду за виконанням, наприклад, Закону «Про міліцію» це права прокурора: 1) на виявлення порушень закону, причин порушень і умов, що сприяли їхньому здійсненню; 2) на усунення порушень закону, допущених підрозділами міліції, причин і умов, що сприяють зазначеним порушенням; 3) на залучення винних осіб до відповідальності.

Прокурорсько-наглядові правовідносини складають самостійний предмет, що вимагає особливого методу правового регулювання. Якщо виходити з тих загальних елементів, що в теорії права включаються до поняття методу правового регулювання, — порядку встановлення прав і обов'язків, ступеня визначеності наданих прав і обов'язків суб'єктам, характеру правових засобів впливу, основ і процедури їхнього застосування, то всі ці властивості притаманні прокурорському нагляду за діяльністю правоохоронних органів.

Відсутність в юридичній літературі єдності поглядів на характер повноважень прокурора є наслідком відсутності сформованої концепції прокурорсько-наглядового права. Адже, як нами було зазначено вище, саме через норми формуються правовідносини.

При цьому слід визнати, що формуванню даного права як окремого інституту контрольного права, як комплексної галузі права, заважають забобони багатьох маститих теоретиків, котрі зазвичай несприймають по суті не такі уж і нові ідеї. Коріння проблеми лежить, на наш погляд, у виключно теоретичній площині. Адже якщо автори, котрі стверджують, що прокурор у процесі здійснення нагляду має повноваження, що є загальними для всіх галузей, не дуже прискіпливо підійшли до екстраполяції положень загальної теорії права до змісту прокурорської діяльності.

Зокрема, звертаючись до теоретичних напрацювань О.Є.Гіди можна зазначити, що правовідносини мають матеріальний (фактичний) і юридичний зміст. **Матеріальний (фактичний) зміст правовідносин** — це фактичний склад суспільних відносин, який опосередковується нормами права.

Юридичний зміст правовідносин — це суб'єктивні права і юридичні обов'язки сторін.

Якщо конкретні суспільні відносини виступають матеріальним (фактичним) змістом правовідносин, то суб'єктивні права і обов'язки — юридичним. Саме через суб'єктивні права і обов'язки здійснюється юридичний зв'язок учасників правовідносин.

Суб'єктивне право — це вид та міра можливої поведінки, яка дозволяє суб'єкту задовольняти його власні інтереси. Воно є засобом для досягнення певного блага, цінності. У цьому полягає його призначення, головна роль. **Юридичний обов'язок** — це міра належної поведінки, яка встановлена для

задоволення інтересів правомочної особи. Обов'язок є гарантією здійснення суб'єктивного права. Без обов'язку воно б перетворилось у фікцію.

Таким чином, характерним саме для прокурорсько-наглядових відносин є звернення уваги на зміст суб'єктивного права: 1) поводити себе відповідним чином (право на свої дії); 2) вимагати відповідної поведінки від інших суб'єктів (право на чужі дії).

Отже, суб'єктивному праву «поводити себе відповідним чином (право на свої дії)» протистоїть юридичний обов'язок «здійснювати певні діяння (активні або пасивні обов'язки)». У межах даного юридичного обов'язку нами розглядається і юридичний обов'язок «не перешкоджати контрагенту користуватися тим благом, на яке той має право» — який є фактично одним із багатьох пасивним обов'язків.

Очевидно що змістом прокурорсько-наглядової діяльності в рамках реалізації суб'єктивного права є право «вимагати відповідної поведінки від інших суб'єктів (право на чужі дії)», якому протистоїть юридичний обов'язок «реагувати на законні вимоги правомочної сторони». На нашу думку, цей структурний елемент юридичного обов'язку за змістом включає в себе і такий елемент як «вимагати здійснення або нездійснення тих чи інших дій від інших суб'єктів» бо, у більшості випадків, реагуванню повинна передувати вимога про необхідність такого реагування.

Саме тому я підтримую тих дослідників, які вважають, що в кожній галузі нагляду прокурор має специфічні: завдання, повноваження, правові засоби. Розвиваючи нашу думку А. Ф. Козлов вважає, що загальних, єдиних для всього прокурорського нагляду повноважень не існує [5].

Підкреслюючи динамічний характер прокурорсько-наглядових правовідносин як різновиду правових відносин, необхідно підкреслити, що перші виникають, змінюються чи припиняються на основі норм прокурорсько-наглядового права та відповідно до юридичних фактів, які передбачають наявність не менше ніж двох сторін (уповноваженої — прокурор, та зобов'язаної — піднаглядовий об'єкт), суб'єктивні права та юридичні обов'язки яких охороняються державою.

Правовідносини, що виникають на підставі норм права, мають велике значення для їхньої реалізації:

1. Правовідносини надають можливість визначити, які сфери суспільних відносин охороняються правом.
2. Правовідносини визначають зміст суб'єктивних прав і юридичних обов'язків.
3. Правовідносини характеризують ступінь відповідності поведінки суб'єктів правовим приписам.

4. Правовідносини визначають правомірний чи протиправний характер поведінки суб'єктів.
5. Правовідносини визначають найраціональніші шляхи досягнення мети правового регулювання.
6. Правовідносини дають можливість конкретизувати правову норму до певного випадку чи суб'єктів.
7. Правовідносини забезпечують можливість безконфліктного вирішення юридичних спорів [4].

Таким чином, прокурорсько-наглядові правовідносини є найважливішою категорією прокурорсько-наглядового права. Норма права здійснює інституціоналізацію даного суспільного відношення, однак сама по собі ніяких змін у реальному житті не породжує. Право, якщо воно дійсне і реальне, повинно втілюватися в людських вчинках, тобто у правовідносинах.

Отже, взаємозв'язок між нормами прокурорсько-наглядового права і прокурорсько-наглядовими правовідносинами полягає в тому, що норма права визначає форму і зміст цих правовідносин, а правовідносини втілюють вимоги правових норм у життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеев С.С. Восхождение к праву. Поиски и решения / Алексеев С.С. — М.: Издательство НОРМА, 2001. — 752 с.
2. Алексеев С.С. Общая теория права [Текст]: учеб. / С.С. Алексеев. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — М.: Проспект, 2009. — 576 с.
3. Маршунов М. Н. Понятие прокурорско-надзорного правоотношения / М. Н. Маршунов // Правоведение. — 1982. — № 4. — С. 84–87.
4. Актуальні проблеми теорії держави та права: [навчальний посібник] / [Є. В. Білозьоров, Є. О. Гіда, А. М. Завальний та ін.] ; за заг. ред. Є.О. Гіди. — К. : ФОРМ О. С. Ліпкан, 2010. — 322 с.
5. Козлов А. Ф. О сущности прокурорского надзора в СССР / А. Ф. Козлов // Вопросы теории и практики прокурорского надзора. — Свердловск, 1979. — С. 26.

ОСНОВНІ ДОКАЗИ ВИНУВАТОСТІ ОСОБИ — ОСНОВА ПОСТАНОВИ ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ОСОБИ ЯК ОБВИНУВАЧЕНОГО

НАРІЙЧУК Олег Данилович,

здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

Закон не зобов'язує слідчого наводити у постанові про притягнення як обвинуваченого докази, на яких ґрунтується обвинувачення, проте, всі твердження, що містяться у цій постанові мають ґрунтуватись на доказах, а не на припущеннях. Тобто, чим вмотивованіша постанова, тим вона більш переконлива, що, у свою чергу, дозволить отримати більш розгорнуті показання від обвинуваченого. Крім того, складаючи докладну постанову, слідчий має можливість переконатися, що він дійсно має достатні докази вини обвинуваченого.

На нашу думку, пред'явлення обвинувачення, в якому відсутні посилання на основні докази винуватості особи, яка притягується в якості обвинуваченого не є надійною гарантією захисту прав та законних інтересів для осіб, які можуть бути помилково притягнуті до кримінальної відповідальності. Право обвинуваченого на захист має забезпечуватись конкретним та чітким формулюванням обвинувачення у постанові про притягнення як обвинуваченого з наведенням основних доказів, що були покладені в основу обвинувачення, а також наданням можливості дати розгорнуті показання під час першого допиту.

Допит обвинуваченого, який не ознайомлений з основними доказами обвинувачення є неефективним, оскільки слідчий, буде намагатись знайти у показаннях обвинуваченого, певні суперечності, які на його думку підтверджують винуватість цієї особи. Проте, такими діями, слідчий, навпаки, може заплутати не тільки обвинуваченого, але й самого себе, що у свою чергу зумовить упереджене ставлення слідчого до повідомлень обвинуваченого з приводу тих чи інших поданих доказів і призведе до хибного висновку щодо їх правдоподібності через наявність у них певних, інколи навіть незначних, прогалини та суперечності.

З моменту того, як особа стала обвинуваченим від неї вже не має сенсу приховувати з приводу яких її дій та пов'язаних з ними фактів та обставин ведеться слідство. Необхідно зобов'язати слідчого повідомити обвинуваченого не у загальній, а у конкретизованій формі, вказавши час, місце та інші

обставини вчинення злочину оскільки вони відомі слідчому. Тобто слідчий повідомляє обвинуваченому про те, що він знає про його злочинні дії, але не зобов'язаний говорити звідки йому про них стало відомо.

Якщо слідчий не буде цього робити, це призведе до того, що робота слідчого буде мати обвинувачувальний характер, оскільки він стає на позицію упередженого обвинувача і отримує можливість, у тому випадку, коли обвинувачений заперечує свою вину, взагалі на першому допиті не наводити ніяких доказів. Така позиція, значною мірою обмежує право обвинуваченого на захист, призводить до грубих порушень прав та законних інтересів осіб, які були помилково притягнуті до кримінальної відповідальності.

Отже, збереження у таємниці від обвинуваченого всіх зібраних проти нього доказів до пред'явлення йому обвинувачення не потрібно. Проте, слідчий сам, у кожному конкретному випадку, повинен вирішувати, які основні докази обвинувачення пред'явити обвинуваченому під час його першого допиту. Як загальне правило можна визначити, що ці докази мають бути такими, щоб отримані по ним пояснення обвинуваченого та їх перевірка давали слідчому реальну можливість переконатися у законності та обґрунтованості притягнення цієї особи до кримінальної відповідальності у світлі показань самого обвинуваченого.

Саме тому, на нашу думку, у законі необхідно додатково закріпити гарантію здійснення обвинуваченим його права на захист. Це можливо зробити встановивши прямиий обов'язок слідчого вказувати у постанові про притягнення як обвинуваченого основні докази винуватості особи.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ЕКСТРАДИЦІЇ У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

МОТИЛЬ Віктор Іванович,

здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

У сучасних умовах розвитку процесів глобальної інтернаціоналізації всіх сфер життєдіяльності увага міжнародної спільноти головним чином зосереджується на консолідації зусиль, спрямованих на боротьбу із злочинністю, що останнім часом зазнала якісно-кількісної трансформації. Розвиток засобів комунікації, поява Інтернету, спрощення паспортного контролю, існування «прозорих» кордонів між державами, що утворилися на теренах колишнього

СРСР, недосконалість національних механізмів протидії злочинності — це далеко неповний перелік чинників, які сприяють уникненню особами, що допустили порушення кримінально-правової заборони тієї чи іншої держави, кримінальної відповідальності. За таких умов особливу роль відіграє міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю шляхом надання правової допомоги у кримінальних справах, однією з форм якої виступає видача осіб, або екстрадиція.

Для України, яка останнім часом активізує свої дії на шляху інтеграції у світове співтовариство, зокрема в Європейський Союз, актуальним є питання приведення національної правової системи у відповідність із виробленими міжнародною спільнотою правовими стандартами, у тому числі у сфері надання правової допомоги у кримінальних справах у формі екстрадиції. У цьому зв'язку існує об'єктивна потреба належної та достатньої правової регламентації відносин у сфері надання міжнародно-правової допомоги у кримінальних справах, зокрема тих, що виникають у зв'язку із видачею особи (екстрадицією), для забезпечення ефективного виконання українською стороною своїх договірних зобов'язань та недопущення можливості особи уникнути кримінальної відповідальності [1].

Маючи міжнародно-правову основу, екстрадиція реально функціонує як комплексний правовий інститут, який донедавна не був законодавчо закріплений у правовій системі України, тоді як договірна практика вирішення екстрадиційних питань налічує декілька десятиліть. Нинішній стан правового регулювання екстрадиції в Україні потребує не стільки вдосконалення, скільки ліквідації ще наявного у цій сфері правового вакууму, тому що самого включення до Кримінального кодексу України 2001 р. (далі — КК України) окремої статті, норми якої регламентують екстрадицію, недостатньо для належного забезпечення дієвості механізму правового регулювання екстрадиції. Не останню роль тут відіграє наукова розробка екстрадиційних питань та теоретичне обґрунтування відповідних нормативних приписів. Вітчизняна правова наука на сьогодні не має спеціальних ґрунтовних праць, присвячених інституту екстрадиції у правовій системі України, хоча дослідженню цієї багатоаспектної проблеми приділяють певну увагу з відповідним її баченням фахівці різних галузей права. Загалом у юридичній літературі питання екстрадиції розглядалися через призму міжнародного, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого права і рідше — кримінального права, як правило, це мало місце при дослідженні питань дії кримінального закону у просторі. Останній підхід до вивчення екстрадиційної проблематики здебільшого характерний для досліджень, проведених вченими-криміналістами у другій половині XIX ст., зокрема, А.Ф. Бернером, В.В. Єсіповим, Л.С. Біло-

гриць-Котляревським, О.Ф. Кістяківським, С.В. Познишевим, П.П. Пусторослевим, М.Д. Сергієвським, М.С. Таганцевим. Треба зауважити, що проблеми екстрадиції були піддані ґрунтовному дослідженню саме у дореволюційний період, про що свідчить значна кількість спеціальних робіт, серед яких праці таких авторів, як В.П. Даневський, Л.О. Комаровський, Ф.Ф. Мартенс, Д.П. Нікольський, Е.К. Сімсон, А.В. Степанов, Е.Я. Шостак, А. Штігліц.

За радянських часів дослідження екстрадиційних питань було дещо сповільнено, хоча в цей період опубліковано низку робіт, предметом розгляду яких була і екстрадиційна проблематика. Це, зокрема, роботи О.І. Бастрікіна, М.І. Блум, Р.М. Валєєва, Л.Н. Галенської, Є.Г. Ляхова, І.Г. Павлової, С. Соколова, М.Д. Шаргородського, В.П. Шупілова. Із підвищенням інтересу держав до міжнародного співробітництва у сфері боротьби із злочинністю, що припадає на 90-ті роки минулого століття, зріс і науковий інтерес до екстрадиції як однієї із форм міжнародно-правової допомоги у кримінальних справах. Це знайшло свій вираз у працях: вітчизняних дослідників — О.І. Виноградової, С.М. Вихриста, В.М. Гребенюка, Н.А. Дрьоміної, С.Ф. Кравчука, російських вчених — С.С. Беляєва, О.І. Бойцова, Ю.Г. Васільєва, В.М. Волженкіної, М.І. Костенка, І.І. Лукашука, А.В. Наумова.

Із робіт інших зарубіжних вчених теоретичним та історичним підґрунтям наукової розробки екстрадиційної проблематики слугують праці Е. Ваттеля, А. Гефтера, К. Вінгерта, Г. Гроція, Дж. Дугарда, Ф. Ліста, Ч. Маклафліна, А.Ш. Махмуда, А.Х. Олакї, Л. Оппенгейма, А. Рівьє.

Не дивлячись на значний масив спеціальної літератури з питань екстрадиції, у вітчизняній правовій науці залишаються не повністю дослідженими певні елементи цього явища, його місце і роль як окремого інституту у системі права України [2]. Зазначені вище фактори обумовлюють необхідність додаткового наукового дослідження, яке може бути проведено тільки з урахуванням та подальшим розвитком ідей, сформульованих вченими-правознавцями у ХІХ-ХХІ століттях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Свистуленко М. П. Екстрадиція в правовій системі України: основні кримінально-правові аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / М. П. Свистуленко. — К., 2005. — 17 с.
2. Березняк В. С. Екстрадиція як інститут кримінально-процесуального права України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криминологія; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / В. С. Березняк. — Дніпропетровськ, 2009. — 20 с.

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЕКСТРАДИЦІЇ ОСІБ

МАКАРОВ Марк Анатолійович,

здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

Криміногенна ситуація, яка сьогодні склалася у світі, перетворилася на соціальне лихо, що створює загрозу розвитку рівноправних суверенних держав. Заходи, здійснювані лише на національному рівні, недостатньо ефективні для поліпшення ситуації. Обмеженість юрисдикційних повноважень правоохоронних та судових органів окремих держав є об'єктивним чинником їх неспроможності подолати феномен злочинності власними зусиллями. Найстарішим правовим інститутом, із застосуванням якого держави здійснюють взаємну правову допомогу, є видача осіб, але традиційні підходи до застосування екстрадиційних норм на сьогоднішній день потребують перегляду.

Нині до правової основи екстрадиції входять: міжнародні угоди; норми національного законодавства; статутні документи міжнародних судових установ; принцип взаємності.

Необхідно звернути увагу на те, що на сьогоднішній день переважну більшість угод про екстрадицію складають двосторонні договори. Водночас ряд чинників зумовлюють необхідність прийняття нових (чи доповнення вже існуючих) єдиних міжнародних стандартів та процедур боротьби зі злочинністю, потребу в гармонізації відповідних національних норм.

Аналіз міжнародних угод про надання правової допомоги дозволив дійти висновку, що вони, на відміну від договорів про видачу, забезпечують більш широке поле правової допомоги, в якому видача є лише одним із видів співпраці у боротьбі зі злочинністю. Укладення подібних угод дає підстави говорити про певну регіональну уніфікацію принципів і процедур надання правової допомоги у кримінальних справах, що свідчить про можливість укладення в майбутньому єдиного міжнародно-правового акту, який врегулює питання співробітництва правоохоронних і судових органів більшості країн світу.

Висвітлюючи питання міжнародних угод про боротьбу з окремими видами злочинів як підстав співпраці у боротьбі із міжнародною злочинністю, окремої уваги заслуговує їх процесуальний характер.

Необхідність існування таких угод зумовлена декількома причинами:

- світова спільнота стикнулася з безпрецедентними темпами зростання і поширення міжнародної злочинності;
- стала зрозумілою об'єктивна неспроможність держав самотужки вирішити проблему боротьби з міжнародними і транснаціональними злочинами;

- під загрозою опинилася безпека не тільки окремих людей, а й світової спільноти в цілому;
- конче необхідна координація дій правоохоронних та інших уповноважених органів у боротьбі із міжнародною злочинністю;
- відповідні уповноважені органи держав світу не можуть ефективно співпрацювати без належної правової бази.

Проаналізувавши правову природу угоди *ad hoc*, слід зазначити, що вона суттєво відрізняється від інших видів міжнародно-правових угод. Відчутною перевагою такої угоди в правовідносинах видачі є відносна короткочасність зобов'язань, які з неї випливають, та необхідність розв'язання конкретно визначеної проблеми чи врегулювання обмеженого кола правовідносин, що помітно спрощує завдання, яке стоїть перед розробниками такої угоди і значною мірою скорочує час, необхідний для укладення домовленості. Однак, оскільки цей вид угод менше пристосований до довгострокового використання і не є гнучким, можемо дійти висновку, що він має застосовуватися як виняток [1].

Розглядаючи норми національного законодавства як вид правових підстав видачі, сучасні науковці класифікують їх за наступними категоріями [2]. До першої належать конституційні норми. Другу категорію складають закони (загальні і спеціальні). До третьої категорії відносяться акти суб'єктів федерацій. Четверта категорія об'єднує релігійні норми. П'ята категорія норм — правові прецеденти. Шосту категорію становлять підзаконні нормативні акти.

З даного питання окремої уваги потребує роль статутних документів міжнародних судових установ як правових підстав видачі. Також потребує детального аналізу міжнародно-правовий принцип взаємності, який дозволяє видати особу керуючись принципом паритетності співпраці або в обмін на гарантію, що за порівнянних обставин (у випадку, коли особа переховується від правосуддя у державі, з якою угод про видачу не укладено, а застосування правових підстав, розглянутих вище, неможливе) запитуюча сторона діятиме відповідно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зелінська Н. А. Міжнародно-правова концепція міжнародного злочину: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / Н. А. Зелінська. — К., 2007. — 34 с.
2. Вихрист С. М. Видача осіб в аспекті співвідношення міжнародного та національного права: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / С. М. Вихрист. — Харків, 2003. — 17 с.

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ ЗАКОННОГО ПРЕДСТАВНИКА НЕПОВНОЛІТНЬОГО

*ПРОЦЬКО Ганна Іванівна,
ад'юнкт кафедри кримінального процесу НАВС*

Із-за відсутності належної законодавчої регламентації кримінально-процесуального статусу законного представника неповнолітнього в слідчій практиці склалася тенденція його допиту як свідка. Фактично така особа спочатку визнається законним представником певного неповнолітнього учасника процесу, а потім допитується як свідок, тобто набуває статус свідка. Мова йде не про зміну правового становища особи, а про подвійний статус. Слідчий користується за аналогією ч.3 ст. 441 КПК, що регулює дії судді у судовому засіданні з цього питання, та передбачає під час судового розгляду можливість допиту як свідків батьків або інших законних представників неповнолітнього підсудного. Якщо звернутися до ст. 68 КПК «Показання свідків», то в ч. 2 цієї статті зазначено, що свідок може бути допитаний не тільки про обставини злочину, а й про факти, що характеризують особу обвинуваченого або підозрюваного, та його взаємовідносини з ними. Таким чином, якщо вести мову про законного представника неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, то вимога його допиту як свідка впливає зі ст. 68 КПК. Проте, зауважимо, що захисник, по суті, є теж представником інтересів свого підзахисного, але його не можна допитувати як свідка з приводу того, що йому довірено або стало відомо при здійсненні професійної діяльності (п. 1 ч. 1 ст. 69 КПК). Тому, на наше переконання, можна поставити під сумнів правомірність та етичність допиту як свідка законного представника неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого, підсудного. Якщо виникне необхідність допиту таких осіб щодо інформації про особу, інтереси якої вони представляють, причини та умови, які сприяли вчиненню злочину, а іноді і про саму подію злочину, то погодимось з В. В. Самолюком, що такі показання законного представника повинні бути виділені як окремий вид засобів доказування, разом з показаннями обвинуваченого чи потерпілого [1, с. 110].

Щодо представників неповнолітніх потерпілих, свідків, то їх кримінально-процесуальний статус взагалі не визначений.

Для врегулювання питання визначення правового становища законного представника неповнолітнього учасника кримінального судочинства необхідно в кримінально-процесуальному законодавстві передбачити чітко регламентований інститут представництва, де запровадити положення, що законний пред-

ставник неповнолітнього учасника кримінального процесу має набувати тих самих прав і обов'язків, що й особа, інтереси якої він представляє. Тож, на підставі викладеного, пропонуємо ст. 52 КПК доповнити частиною другою, яку викласти у наступній редакції: «Інтереси неповнолітнього потерпілого, цивільного позивача і цивільного відповідача представляють батьки або інші законні представники неповнолітнього». При врахуванні вказаної пропозиції ч. 3 ст. 52 чинного КПК вважається ч. 4, в якій слово «представники» має бути замінене на слово «особи». Саме цей термін, на наш погляд, включає в себе як представників, так і законних представників, про яких йтиметься в цій статті з урахуванням наших пропозицій. Ст. 433 КПК необхідно доповнити ч. 3, яку викласти у наступній редакції: «Батьки та інші законні представники неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого, підсудного користуються процесуальними правами осіб, інтереси яких вони представляють». При врахуванні вказаної пропозиції ч. 3 ст. 433 чинного КПК слід вважати ч. 4.

Виходячи з цього, допит законного представника має відбуватися в тому статусі, в якому він фактично перебуває (наприклад, допит законного представника неповнолітнього обвинуваченого, потерпілого тощо). Тож, враховуючи недосконалість процесуального статусу законного представника неповнолітнього учасника кримінального судочинства, у тому числі дискусійність питання щодо допиту його як свідка, пропонуємо:

- у ч. 2 ст. 433 КПК слова «як свідки батьки неповнолітнього та» замінити словами «як законні представники батьки неповнолітнього,» і далі по тексту;
- у ч. 3 ст. 441 КПК виключити слова «як свідків».

Коли йдеться про співвідношення статусів законний представник неповнолітнього — потерпілий, то зауважимо, що в даному разі розглядатиметься законне представництво неповнолітнього потерпілого або свідка. Адже якщо законний представник неповнолітнього обвинуваченого буде визнаний потерпілим у справі, то його представництво вступить в протиріччя з інтересами неповнолітнього обвинуваченого.

Таким чином, вважаємо, що особа, яка приймає участь у кримінально-процесуальній діяльності, повинна мати чітко визначений, законодавчо регламентований процесуальний статус, який реально відповідає її становищу. В іншому випадку маємо безправного суб'єкта, який може використовувати для захисту своїх інтересів лише загальноправові конституційні інструменти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Самолюк В. В. Законне представництво у кримінальному процесі України : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Самолюк Василь Васильович. — Львів, 2005. — 219 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УМИСНОГО ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ (ВИПУСК НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

*ГУЛЯВСЬКА Уляна Василівна,
здобувач кафедри кримінального права
та процесу Юридичного інституту
Київського міжнародного університету*

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Майбутнє нашої держави охоплюється комплексом різних чинників: політичні, економічні, соціальні, правові та інші, що значно впливають на демографічну ситуацію нашої держави і стан здоров'я її населення, який за останні роки став доволі критичним. Певним чином це негативно вплинуло на розвиток продуктивних сил та рівень добробуту громадян України.

Одним із чинників навколишнього середовища, які негативно впливають на людей, є небезпечна продукція.

Відповідно, на наше переконання, одним із напрямів державної політики має бути протидія розповсюдженню небезпечної продукції на території держави, а також застосування комплексу заходів правового реагування, чільне місце серед яких посідають кримінально-правові засоби.

Тому, в 2010 році було розроблено і прийнято ряд таких нормативно-правових актів, як Закон України «Про державний ринковий нагляд і контроль» від 02.12.2010 р. № 2735-VI, Закон України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» від 29.12.2010 р. № 2736-VI, а також, проект Закону України «Про загальну безпеку продукції».

Зупинимось більш детально на аналізові деяких найбільш суттєвих з огляду на мету нашої статті положеннях згаданих нормативно-правових актів.

Що стосується Закону України «Про загальну безпечність нехарчової продукції», то цим нормативно-правовим актом встановлено правові та організаційні засади введення в обіг в Україні нехарчової продукції і забезпечення її безпечності. Цим Законом регулюються права та обов'язки виробників і розповсюджувачів даної продукції; державний ринковий нагляд за дотриманням загальної вимоги щодо безпечності продукції; а також, відповідальність за порушення вимог цього Закону.

Відповідно до ч.1 ст.1 даного Закону, *виробник* — це фізична чи юридична особа — резидент України, яка є виготовлювачем продукції, або будь-яка інша особа — резидент України, яка заявляє про себе як про виготовлювача, розміщуючи на продукції відповідно до законодавства своє найменування, торговельну марку чи інше позначення, або особа — резидент України, яка відновлює продукцію; розповсюджувач — це будь-яка інша, ніж виробник або імпортер, фізична чи юридична особа в ланцюгу постачання продукції, яка пропонує продукцію на ринку України; *безпечна нехарчова продукція* — це будь-яка продукція, яка за звичайних або обґрунтовано передбачуваних умов використання (у тому числі щодо строку служби та за необхідності введення в експлуатацію вимог стосовно встановлення і технічного обслуговування) не становить жодного ризику чи становить лише мінімальні ризики, зумовлені використанням такої продукції, які вважаються прийнятними і не створюють загрози суспільним інтересам; введення продукції в обіг — це перше надання продукції на ринку України; *небезпечна нехарчова продукція* — це будь-яка продукція, що не відповідає визначенню терміна «безпечна нехарчова продукція».

Проект Закону України «Про загальну безпеку продукції» встановлює вимоги до загальної безпеки продукції, що розміщується на ринку; права, обов'язки суб'єктів господарювання щодо введення в обіг, розміщення на ринку, реалізації та обігу безпечної продукції; відповідальність суб'єктів господарювання за введення в обіг, розміщення на ринку, реалізацію та обіг небезпечної продукції.

Відповідно до даного проекту, *безпечна продукція* — це продукція, яка за звичайних умов використання, зберігання, транспортування, виготовлення, фасування і утилізації не несе жодного ризику чи лише мінімальний ризик, сумісний з використанням продукції, який можна вважати за прийнятний і який відповідає високому рівню охорони безпеки життя, здоров'я, майна споживача та довкілля.

Отже, можна дійти висновку, що *небезпечна продукція* — це будь-яка продукція, яка не відповідає визначенню безпечної продукції, тобто, це така продукція, яка за звичайних умов використання, зберігання, транспортування, виготовлення, фасування, утилізації несе великий ризик, не сумісний із використанням продукції, який не можна вважати за прийнятний і який не відповідає високому рівню охорони безпеки життя, здоров'я, майна споживача та довкілля.

Що ж стосується Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль», то цей нормативно-правовий акт встановлює правові та організаційні засади здійснення державного ринкового нагляду і контролю не-

харчової продукції в Україні. Сфера дії цього Закону поширюється на відносини щодо здійснення ринкового нагляду за продукцією, що охоплюється встановленими вимогами, крім таких видів продукції, як: послуги та роботи; харчові продукти, харчові добавки, ароматизатори, дієтичні добавки та допоміжні матеріали для переробки харчових продуктів; продукти тваринного походження; корми, кормові добавки та премікси; живі рослини і тварини; продукція людського, рослинного і тваринного походження, що безпосередньо використовується як репродуктивний матеріал, призначений для відтворення; спирт, алкогольні напої та тютюнові вироби; лікарські засоби та ветеринарні препарати; наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги і прекурсори; ядерні матеріали, спеціальні матеріали, що розщеплюються, інша продукція у сфері використання ядерної енергії; вироби військового призначення; об'єкти містобудування.

Також, цей нормативно-правовий акт встановлює основні принципи ринкового нагляду і контролю продукції, зокрема, ними є: пропорційність заходів ринкового нагляду, що вживаються органами ринкового нагляду, рівню загрози суспільним інтересам; об'єктивність, неупередженість та компетентність органів ринкового нагляду і митних органів при здійсненні ринкового нагляду і контролю продукції; прозорість здійснення ринкового нагляду і контролю продукції, доступність та відкритість інформації у цій сфері; координованість дій органів ринкового нагляду і митних органів та взаємодія між ними; неприпустимість поєднання в одному органі повноважень органу ринкового нагляду та органу з оцінки відповідності; додержання прав і захист інтересів суб'єктів господарювання, споживачів (користувачів) під час здійснення ринкового нагляду і контролю продукції; неприпустимість дискримінації суб'єктів господарювання та недопущення недобросовісної конкуренції; плановість та системність заходів ринкового нагляду і контролю продукції, їх постійне вдосконалення на основі регулярної оцінки та аналізу; забезпечення співпраці між суб'єктами господарювання та органами ринкового нагляду і митними органами; забезпечення захисту конфіденційної інформації, одержаної під час здійснення ринкового нагляду і контролю продукції; відповідальність органів ринкового нагляду, митних органів та їх посадових осіб, які здійснюють ринковий нагляд та контроль продукції, за шкоду, завдану суб'єктам господарювання внаслідок непропорційного та неправомірного застосування заходів ринкового нагляду та контролю продукції та ін.

Даний закон встановлює права та обов'язки суб'єктів господарювання, повноваження митних органів щодо здійснення контролю продукції; повноваження Кабінету Міністрів України у сфері ринкового нагляду і контролю продукції; встановлює заходи ринкового нагляду продукції, зокрема, ними

є: перевірки характеристик продукції, у тому числі відбір зразків продукції та їх експертиза (випробування), контроль стану виконання рішень про вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів, попередження органами ринкового нагляду споживачів (користувачів) про виявлену цими органами небезпеку, що становить продукція; здійснення контролю продукції; інформаційне та фінансове забезпечення здійснення ринкового нагляду і контролю продукції; відповідальність суб'єктів господарювання за порушення вимог цього Закону; міжнародне співробітництво у сфері забезпечення безпечності продукції, здійснення ринкового нагляду і контролю продукції.

Також, відповідно до прикінцевих положень даного Закону вносяться зміни до таких законодавчих актів України: Кодексу України про адміністративні правопорушення, який доповнюється статтями 188³⁷ (Невиконання законних вимог посадових осіб органів ринкового нагляду та їх територіальних органів) та 244¹⁹ (Органи ринкового нагляду) та Кримінального кодексу України, зокрема, статтю 227, якого, викласти в такій редакції: Умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами, якщо такі дії вчинені у великих розмірах, — караються штрафом від ста до двохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком до трьох років. Під введенням в обіг (випуском на ринок України) небезпечної продукції, вчиненим у великих розмірах, слід вважати введення в обіг продукції, загальна вартість якої перевищує п'ятсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Отже можна дійти висновку, що законодавцем зроблені певні кроки щодо правового регулювання означених в даній статті проблем, і вже подальшого розвитку мають набувати різноманітні форми даного регулювання, зокрема і кримінально-правові, які слугують одним із дієвих засобів захисту найбільш важливих суспільних відносин та цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 26.06.1996 р.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III.
3. Закон України «Про державний ринковий нагляд і контроль» від 02.12.2010 р. № 2735-VI.
4. Закон України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» від 29.12.2010 р. № 2736-VI.

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

ДЕОНТОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ В УКРАЇНІ

*ГІДА Євген Олександрович,
доцент кафедри теорії та історії держави і права НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент*

Контекст охорони правопорядку постійно змінюється, а разом з ним трансформуються й вимоги що висуваються до такої охорони. В час, коли ми вступили в двадцять перше століття, охорона правопорядку, як на місцевому, так і на глобальному рівні, все ще знаходиться в перехідному, навіть можна сказати кризовому етапі. Необхідно зазначити, що фундаментальною ціллю охорони правопорядку є захист та підтримка прав людини усіма можливими засобами охорони правопорядку. Разом з тим охорона і регулювання прав людини, рівність прав окремих осіб та громад — прокладає шлях до охорони громадського правопорядку. В цьому контексті, розуміння «деонтологічної охорони правопорядку», основою якої є права людини, має дуже важливе значення для керівництва та всіх працівників міліції.

Специфічними напрямками діяльності міліції є:

- 1) можливість використання сили, щоб запобігти чи припинити правопорушення;
- 2) міліція може бути ефективною у впровадженні місцевих програм по зменшенню рівня злочинності, але малоімовірно, що вона сама зможе впроваджувати довгострокові програми без ґрунтовної співпраці з суспільством у сферах економіки, політики, культури та ін.. Більше того, дуже важливо в етичному плані, що виконання поліцейської (міліцейської) місії тягне за собою приховані майже непомітні наслідки (наприклад, можуть зачіпати честь та гідність особи).

Наш аналіз безпосередньої діяльності міліції в Україні, а також потреб громадськості в охороні та захисті, свідчать, що сучасний підхід має будуватись саме на деонтологічних засадах, оскільки неналежна (з точки зору різних соціальних норм) поведінка співробітників міліції в Україні підтверджена значною кількістю соціологічних досліджень, «викриваючих» статей, ставленням суспільства до представників цього органу. [1, 2, 3]

При виконанні своїх професійних обов'язків будь-який співробітник міліції має керуватись наступними принципами:

- діяти чесно, раціонально та ефективно;
- співпрацювати з суспільством та різними громадськими організаціями;
- використовувати форми та методи, що забезпечать найкращий результат;
- враховувати в своїй діяльності пріоритети місцевих громад і партнерів та діяти шляхом, який є прийнятним для них;
- ставитись до всіх справедливо, незважаючи на їх расу, колір шкіри, політичні, релігійні та інші переконання, стать, етнічне та соціальне походження, майновий стан, місце проживання, за мовними або іншими ознаками.

На нашу думку основні напрями діяльності міліції у майбутньому передбачають те, що її діяльність має бути заснована на світових тенденціях щодо «управління», а не на «підкоренні бажанням уряду». Підрозділи міліції мають співпрацювати з громадськістю, при цьому в своїй діяльності поєднувати моральність та об'єктивність громадської поліції (міліції) з динамікою «соціального ринку» та громадським забезпеченням. До основних завдань підрозділів буде віднесено — охорона прав та свобод людини і громадянина, прийом телефонних дзвінків та фіксація правопорушень, кримінальна розвідка, боротьба зі злочинністю, та співпраця з громадськими патрулями для «раціонального контролю» за правопорядком.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Палачи из милиции. // Сегодня от 12 октября 2009.
2. Бэдмент навсегда //Фокус. — № 24 (186). — 2010. — С. 30–33.
3. Жертвы злополучного Шевченковского РУВД // Сегодня от 3 августа 2010.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРАВОРОЗУМІННЯ

*КАРПЕНКО Тетяна Олександрівна,
здобувач кафедри теорії та історії держави і права НАВС,*

*ГІДА Євген Олександрович,
доцент кафедри теорії та історії держави і права НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент*

В кінці ХХ століття суспільна думка в цілому як і юридична наука зокрема зіткнулася з новими для себе процесами глобалізації. Для юриспруденції вони, перш за все, пов'язаний з універсалізацією і уніфікацією правових установ. Як зазначається в літературних джерелах, процеси глобалізації зачіпають самі віддаленні куточки нашої планети, і досить сумнівно, що десь залишилися регіони, в яких нічого не чули про права людини, демократичні свободи, про правову державу і громадянське суспільство, міжнародні структури правосуддя, і т.д. Навіть якщо люди в деяких регіонах не бажають нічого знати про ці цінності, то жорстка і агресивна політика деяких країн послідовно веде до розповсюдження цих ідеалів. [1, с. 230]

Так, в результаті розповсюдження західних демократичних ідеалів в поліетнічних державах виникають і отримують розвиток не космополітизм та глобалізм, а, навпаки, національно-патріотичні, культурозберігаючі ідеали та цінності, проголошення і захист яких стають невід'ємним етапом набуття легітимності політичних лідерів. Відомий американський політолог С.П. Хантінгтон в своїй роботі «Зіткнення цивілізацій» підкреслює, що демократія і плюралізм робить суспільство скоріше місницьким, ніж космополітичним. Політичні лідери не в західних суспільствах не виграють вибори у тому випадку, коли демонструють свої прозахідні космополітичні настрої. Передвиборча боротьба примушує їх досягати своєї мети такими засобами, які будуть, як їм уявляється, найбільш привабливими для виборців, а це, зазвичай, стосується етнічного, націоналістичного і релігійного забарвлення. [2, с. 90]

Проте справа тут не лише в політичній боротьбі, але і у визнанні необхідності захисту етнічної релігійно-культурної самобутності від уніфікації та поглинаючої культури суспільства споживання, бездуховності і прагматизму, що спостерігаються в країнах-лідерах глобалізації. Вочевидь, що із зростанням чинника глобалізації етнокультурне багатоманіття не лише не зійде з історичної арени, але, навпаки, зростатиме, оскільки саме етнічна ідентичність зазвичай забезпечує відчуття солідарності, приналежності індивіда до куль-

турно-історичної спільності, що дає йому мову, стандарти і норми поведінки, місце в історичному ланцюзі поколінь.

Зазвичай, право вважають засобом, за допомогою якого можна здійснювати контроль за суспільством, вносити корективи в його розвиток, будувати соціальні моделі. Таким чином, можна сконструювати ідеальне суспільство, правовий порядок при цьому базується на централізованому регулюванні суспільних відносин. Прямим наслідком даного підходу стає те, що на догоду миттєвим інтересам за допомогою законодавства змінюються цілі системи цінностей та життєвих устроїв, що, в свою чергу, призводить до катастрофічних наслідків, які ми і спостерігаємо сьогодні в Україні.

Глобалізація праворозуміння та втрата етнокультурних правових регуляторів, моральна деградація, криза «сім'ї», втрата довіри до влади, релятивізація і деформація традиційних регуляторів та нормативних систем, насамперед релігійно-моральних і зумовили нинішню кризу сучасної західної правосвідомості, про яку все частіше згадують самі ж західні правознавці. [3, с. 239–240; 4, с. 4; 5, с. 221] Необхідно визнати, що державно-правова ідеологія, яка по суті виступає фундаментом правової системи, має відповідати за своїм ціннісним параметром національній правовій культурі.

В сучасній юридичній літературі продовжується процес модернізації правової доктрини держави, що було зумовлено зміною суспільно-політичної парадигми в кінці ХХ століття. Пошук сучасних підходів до праворозуміння дав змогу переглянути та проаналізувати вже відомі в теорії держави та права підходи, а також зумовив розробку нових моделей праворозуміння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Овчинников А.И. Правовое мышление в герменевтической парадигме. Монография. — Ростов-на-Дону: Изд-во Рост. ун-та, 2002. — 288 с.
2. Хантингтон С.П. Запад уникален, но не универсален //Мировая экономика и международные отношения. — 1997, № 8. — С. 84–93.
3. Ковлер А.И. Исторические формы демократии: проблемы политико-правовой теории. — М.: Наука, 1990. — 256 с.
4. Маркузе Г. Одномерный человек. — М.: АСТ, 2003. — 336 с.
5. Сметанников Д.С. Критические правовые исследования в США //Правоведение. — 1999. № 3. — С. 215–221.

ОСНОВНІ ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОМІРНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ МІЛІЦІЇ

*ЗУБКО Георгій Юрійович,
здобувач кафедри теорії та історії держави і права НАВС,*

*ГІДА Євген Олександрович,
доцент кафедри теорії та історії держави і права НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент*

Правозастосовна діяльність, складає основний зміст правомірної поведінки працівників міліції та потребує чітко налагодженого механізму реалізації права, високого рівня професійної правосвідомості. Показником ефективності правомірної поведінки співробітника міліції є правильна оцінка ними фактів, обставин справи, обґрунтоване застосування норм права. В даному випадку мова йде про так звану «юридичну ефективність». «Соціальна ефективність» пов'язана з досягненням фактичних цілей правомірної поведінки. Так ще В.В. Лазарев зазначав, що за нормальних умов ефективним та соціально цінним буде той акт, який дає результати, що задовольняють зацікавлених суб'єктів на всіх рівнях. [1, с. 55]

Розглядаючи вимоги до професійної правосвідомості працівників міліції в контексті захисту прав та свобод людини і громадянина, слід звернути увагу на доктрину «розумних штиків». Її зміст полягає в тому, що співробітники правоохоронних органів не повинні сліпо підкорятися наказам своїх начальників, а мають відмовитись виконувати явно незаконні накази.

Слід погодитись з думкою В.П. Зіміна, що дана доктрина, при розбудові правової держави взагалі та реалізації принципу верховенства права зокрема є важливим чинником. [2, с. 4–12] Дана доктрина отримала закріплення і в міжнародних документах. Так в статті 8 Кодексу поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку [3] закріплено обов'язок поважати закон та даний Кодекс і, використовуючи всі свої можливості для попередження та припинення правопорушень. Крім того посадові особи зобов'язуються повідомляти про будь-які порушення Кодексу, які вже сталися або можуть статися. Крім того у параграфі «в» коментарю до цієї статті безпосередньо міститься випадок застосування доктрини «розумних штиків»: від посадових осіб вимагають, щоб вони інформували про незаконні накази і розпорядження і вчиняли лише законні дії. Особи, які надають інформацію щодо порушення Кодексу

честі, не несуть адміністративної чи будь-якої іншої відповідальності. Крім цього, у параграфі «е» закріплено, що офіційні особи, які стежать за дотриманням законів і тими, хто виконує положення Кодексу, заслуговують на всіляку підтримку з боку громадськості.

Велике значення при виконанні службових обов'язків співробітниками міліції щодо захисту прав та свобод людини має професійний досвід. Дуже важливо вміти на основі правильної оцінки фактів та обставин справи вибрати найбільш прийнятну норму права та прийняти вірне рішення. Для цього необхідно глибоко знати чинне законодавство, спеціальні нормативні акти, мати високий рівень професіоналізму.

Отже, наукове пізнання цінності правомірної діяльності міліції, обумовлене тим, які соціальні блага воно опосередковує (закріплює, розподіляє, захищає, відновлює тощо). Ще давньогрецький філософ Протагор писав, що міра всіх речей — людина. [4, с. 542–543] Даний вислів отримує новий зміст в умовах розбудови правової держави, в якій людина, її права, свободи та законні інтереси виступають головним критерієм оцінки діяльності органів державної влади в тому числі і міліції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лазарев В. В. Эффективность правоприменительных актов. — Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1975. — 206 с.
2. Правомерное неисполнение приказа: зарубежный и отечественный опыт реализации доктрины умных штыков. Научно-аналитический обзор / Зимин В.П.; Отв. за вып.: Волков В.Г. — М.: Изд-во Акад. МВД РФ, 1993. — 24 с.
3. Кодекс поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка (от 17 декабря 1979 г.) // Международные акты о правах человека. Сборник документов — М.: НОРМА — ИНФРА-М, 1998. — С. 175–180.
4. Философский энциклопедический словарь. — М.: Инфра-М, 2007. — 576 с.

ОСНОВНІ ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ПОКОЛІНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

*СЛЮСАР Костянтин Сергійович,
здобувач кафедри теорії та історії держави і права НАВС,*

*ГІДА Євген Олександрович,
доцент кафедри теорії та історії держави і права НАВС
кандидат юридичних наук, доцент*

Форми діяльності міліції є елементами механізму реалізації поколінь прав людини. Форма дає уявлення про структуру діяльності, тих шляхах, якими орган може впливати на об'єкт. Ці елементи механізму забезпечення реалізації поколінь прав людини повинні бути більш досконало вивчені науковцями та більш ґрунтовно і повно викладені в навчальній літературі для вивчення їх практичними працівниками міліції.

Правоохоронна форма діяльності по забезпеченню поколінь прав людини і громадянина є головною формою, тому що міліція є різновидом правоохоронних органів.

Правоохоронна форма виступає гарантом реалізації особами своїх прав та свобод у сфері діяльності міліції. Виходячи з того, що не вся діяльність міліції, а лише її частина охоплюється змістом правоохоронної форми та проявляється в діях по припиненню забороненої нормами права поведінки, застосуванню заходів примусу і санкції в разі здійснення правопорушення, охоронна діяльність в роботі міліції полягає у втручанні в поведінку тих суб'єктів, які порушують вимоги процесу реалізації прав людини. Фактично всі дії міліції щодо забезпечення громадської безпеки і громадського порядку входять у правоохоронну форму забезпечення прав людини і громадянина.

Не менш важливою в діяльності міліції по забезпеченню поколінь прав та свобод людини і громадянина є її нормотворча діяльність. Нормотворча форма діяльності міліції належить до правових форм. Діяльність Міністерства внутрішніх справ України чи його структурних підрозділів та посадових осіб по встановленню, зміні, доповненню чи скасуванню норм права, виданню та введенню в дію нормативно-правових актів регулюється наказом МВС України № 285 від 22 травня 1992 р. «Про заходи удосконалення нормотворчої діяльності МВС України». Крім того, даним наказом МВС України, затверджена «Інструкція з організації і порядку здійснення нормотворчої діяльності МВС України».

Правозастосовча форма діяльності міліції по забезпеченню поколінь прав людини передбачає створення сприятливих умов для їх реалізація. Ця діяльність в свою чергу полягає у виданні правозастосовчих актів, що більш детально конкретизують зміст прав людини, встановлюють підстави, механізм та межі їх реалізації, індивідуалізують юридичні факти, що пов'язані з подальшою реалізацією прав та свобод людини і громадянина.

Переходячи до дослідження неправових форм діяльності міліції по забезпеченню реалізації поколінь прав людини, слід сказати, що вони класифікуються на два види: організаційну і виховну, а організаційна в свою чергу поділяється на:

- а) організаційно-регламентуючу;
- б) організаційно-соціальну;
- в) організаційно-економічну.

Виховна форма діяльності ОВС полягає у створенні відповідних умов для підвищення рівня правосвідомості не тільки пересічних громадян, а й самих працівників міліції, створення умов для їх самовиховання, що підвищить рівень реалізації поколінь прав людини.

Отже, основні форми діяльності міліції по забезпеченню реалізації поколінь прав людини переплітаються між собою і відокремлено одна від одної існувати не можуть. А вибір конкретної форми залежить від того, які завдання в конкретній обстановці стоять перед підрозділом або працівником міліції.

ЖИТТЄВО ВАЖЛИВІ ІНТЕРЕСИ ОСОБИ В ПРАВОВІЙ СФЕРІ

***ЛОБОДА Андрій Миколайович,**
здобувач кафедри теорії та історії держави та права НАВС*

Пошук оптимальних моделей взаємовідносин особи і держави є складною проблемою. Адже одна річ — проголосити про необхідність впровадження людиноцентристської концепції, а інша — втілити її в життя. У даному контексті складність на цьому шляху, на наше тверде переконання, полягає у встановленні такої системи і такого порядку, за якого особа мала б можливість безперешкодно реалізовувати власні законні інтереси і вітальні потреби, які були б органічно переплетені з інтересами розвитку суспільства і держави. Подібний баланс отримує своє безпосереднє вираження у конституційних правах і свободах людини і громадянина.

Деякі дослідники зазначають на необхідність формування ще одного права: право на гідне існування, яке має власний юридичний зміст. Зокрема на ці умови зазначено і в Конституції України. *Гідні умови життя* можна розглядати як необхідні умови існування, забезпечення яких для власних громадян і є власно функцією держави, змістом забезпечення національної безпеки.

Внаслідок проведеного нами аналізу змісту положень Конституції на загальне можна твердити, що на даному етапі Конституція визначила 29 основних прав і свобод, створення умов з реалізації яких відповідно і виступає змістом безпеки особи.

Зважаючи на той факт, що національний інтерес являє собою інтегральний вираз життєво важливих інтересів всіх громадян, а також суспільства і держави, які реалізуються законними засобами в рамках функціонування політичної системи, а також інтегруючи положення, що викладені в роботах В.А.Ліпкана, О.В.Скрипнюка, О.Б.Горової, М.Б.Левицької, С.Д.Гусарєва, А.Д.Тихомирова, В.В.Копейчикова, О.Є.Гіди [1–6], визначимо притаманний нашому баченню контекст даної проблеми, подавши власний варіант переліку **життєво важливих інтересів особи**. Визначення кола даних інтересів є першоосновою при виробленні концепції правової безпеки, адже інтереси, становлячи субстрат будь-якої діяльності виступають рушійною силою і дороговказом формування політики у тій чи іншій сфері, зокрема за нашого випадку у правовій.

Отже до даних інтересів, на наш погляд можна віднести:

- 1) конституційні права і свобод людини і громадянина (існування надійного механізму їх дотримання і гарантування, безпеки і захищеності);
- 2) соборність держави на основі консолідації усіх територіальних громад, суспільних верств, етнічних груп навколо цінностей незалежного, вільного, суверенного і демократичного розвитку єдиної України;
- 3) розвиток громадянського суспільства, його демократичних інститутів;
- 4) створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту людини і громадянина;
- 5) збереження та зміцнення науково-технологічного потенціалу, утвердження інноваційної моделі розвитку;
- 6) безпечні умови життєдіяльності, що включає забезпечення екологічно та техногенно безпечних умов життєдіяльності людини і громадянина, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів;
- 7) збереження і розвиток духовності, моральних і культурних засад, інтелектуального потенціалу, традицій Українського народу, зміцнення

фізичного здоров'я людини, створення умов для розширеного якісного відтворення населення;

- 8) інтеграція України в європейський політичний, економічний, правовий простір та в євроатлантичний безпековий простір; розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами світу в інтересах реалізації інтересів людиною і громадянином в Україні.
- 9) обмеження втручання держави у діяльність громадян;

Нормативне закріплення даних інтересів слугуватиме важливим кроком на шляху формування політики правової безпеки, яка виступає органічною складовою політики національної безпеки в цілому.

Формування даного переліку життєво важливих інтересів особи, котрі є складовою життєво важливих національних інтересів, має відбивати прагнення держави до конкретних інституціональних змін, які створять реальні гарантії високого рівня реалізації національних інтересів на противагу прагненню відповідності будь-яким, нехай і добрим, стандартам (європейським, світовим тощо). Адже правова держава створюється для людей, а не для відповідності нав'язаним ззовні стандартам та правилам.

Це положення є важливим, адже наша держава має власні традиції правотворення і сліпе копіювання чи то європейських стандартів, чи то американських підходів, чи то окремих положень, а той й цілком окремих законодавчих актів Російської Федерації є деструктивним як для державно-правової думки України, так і значно перешкоджає її подальшому розвитку і поступу до побудови власного громадянського суспільства, крокування власним шляхом стабільного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Актуальні проблеми теорії держави та права: [навчальний посібник] / [Є. В. Білозьоров, Є. О. Гіда, А. М. Завальний та ін.] ; за заг. ред. Є.О. Гіди. — К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2010. — 322 с.
2. Гусарев С. Д. Теорія права і держави: [навч. посібник] / С. Д. Гусарев, А. Ю. Олійник, О. Л. Шлюсаренко. — К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. — 270 с.
3. Копейчиков В. В. Механизм советского государства: [монография] / Владимир Владимирович Копейчиков. — М. : Юридическая литература, 1968. — 216 с.
4. Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки: [підручник] / В. А. Ліпкан. — К. : КНТ, 2009. — 631 с.
5. Ліпкан В.А. Теоретична концепція Білої книги // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 9. — С. 80–83.
6. Скрипнюк О. Європейський вибір України: проблеми реалізації принципу законності / О. Скрипнюк // Право України. — 2009. — № 1. — С. 97—101.

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СИЛ ПРАВОПОРЯДКУ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ВАЦ Віра Михайлівна,

*ад'юнкт кафедри управління в органах внутрішніх справ
Національної академії внутрішніх справ*

Становлення України як демократичної, правової, соціальної держави обумовлює необхідність удосконалення державної політики у сфері діяльності правоохоронних органів, орієнтації її на забезпечення прав громадян, дотримання вимог міжнародних стандартів з прав людини. З-поміж напрямків діяльності правоохоронних органів особливого значення набуває ця проблема у сфері діяльності підрозділів системи Міністерства внутрішніх справ, мета застосування яких може бути досягнута лише за наявності ефективно діючої системи та персоналу, який забезпечує її функціонування.

Перебудова організаційно-правових засад діяльності державного апарату як складова адміністративної реформи в Україні обумовлює необхідність забезпечення органів внутрішніх справ кваліфікованими кадрами, здатними працювати в умовах гуманізації та лібералізації виправного процесу, активізації участі у ньому інститутів громадянського суспільства.

Аналіз сучасного функціонування системи органів внутрішніх справ України засвідчує недосконалість її організаційно-управлінського та правового забезпечення, зумовлену, серед іншого, недостатньою розробкою з позицій теорії адміністративного права.

Дослідженнями окремих проблем функціонування державних органів займалися науковці різних галузей.

У контексті створення концептуального уявлення про роль та місце персоналу у діяльності органів внутрішніх справ особливої уваги заслуговують праці відомих вчених: В.Б.Авер'янова, О.Ф.Андрійко, А.А.Аксенова,

М.І.Ануфрієва, Г.В.Атаманчука, О.М.Бандурки, Ю.П.Битяка, В.Н.Бризгалова, В.В.Васильєва, І.П.Голосніченка, Т.Г.Гончарука, Г.К.Горшкова, Є.В.Додіна, Ю.В.Іщенко, Г.Г.Забарного, А.І.Зубкова, Р.А.Калюжного, Л.Є.Кисіля, І.Б.Коліушко, В.К.Колпакова, А.В.Костецького, В.Я.Кравчука, В.Ф.Кузнецової, Г.І.Лелікова, В.А.Ліпкана, Р.С.Марра, Н.П.Матюхіної, Н.Р.Нижник, В.П.Петкова, С.М.Петрова, Т.В.Сараскіної, М.І.Сестрова, П.П.Смоловича, В.П.Столбового, Ф.Р.Сундурова, Г.А.Туманова, О.С.Фролова, В.А.Фефелова, В.В.Цвієткова, В.О.Шамрая, В.К.Шкарупи, І.В.Шмарова, Г.С.Шмідта, Г.В.Щокіна та інших.

У той же час аналіз наукової літератури дозволяє констатувати зниження інтересу до названої проблеми в останні роки, цілий ряд питань, що відносяться до діяльності персоналу органів внутрішніх справ, залишився поза увагою дослідників [1].

Отже, необхідність проведення ґрунтовного наукового дослідження даного питання зумовлена: по-перше, необхідністю глибокого аналізу основних положень чинного законодавства щодо функціонування персоналу органів внутрішніх справ в Україні, виявлення проблемних та недостатньо врегульованих питань правового і організаційного забезпечення такої діяльності; по-друге, нагальністю проблеми ґрунтовного вивчення та аналізу української та зарубіжної практики вирішення питань реалізації державної політики у сфері боротьби зі злочинністю; по-третє, недостатністю теоретичних напрацювань щодо організації ефективної, спрямованої на досягнення визначених чинним законодавством цілей, діяльності персоналу ОВС та її управлінських основ; по-четверте, важливістю формування персоналу органів внутрішніх справ, здатного реалізовувати ці завдання та працювати в нових умовах; по-п'яте, необхідністю розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення практичної діяльності персоналу ОВС в Україні [2].

Серед першочергових питань, що потребують свого вирішення, слід назвати наступні:

- аналіз механізму правового регулювання щодо формування та функціонування персоналу ОВС;
- уточнення визначення поняття «персонал органів внутрішніх справ» з точки зору теорії адміністративного права;
- формулювання цілісної системи вимог до персоналу органів внутрішніх справ;
- удосконалення системи організації та управління підбором та підготовкою кадрів для системи ОВС;
- аналіз теоретичних та практичних засад організації, управління та правового регулювання діяльності персоналу органів внутрішніх

- справ як визначальних шляхів побудови функціонального забезпечення його діяльності;
- здійснення класифікації персоналу відповідно до тих функцій, які він виконує;
  - наукове обґрунтування функцій, які б відповідали об'єктивним соціальним ролям кожної категорії персоналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Галай А. О. Організаційно-правові засади формування та функціонування персоналу установ виконання покарання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А. О. Галай. — Ірпінь, 2003. — 20 с.
2. Лісний Д. В. Адміністративно-правові основи делегування повноважень в діяльності правоохоронних органів України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Д. В. Лісний. — К., 2009. — 20 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ВИЛУЧЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ТА РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОСТУПКИ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ЗА ЇХ ДОПОМОГОЮ

*ДЬОМІНА Ольга Олександрівна,
здобувач Національного університету
біоресурсів і природокористування України*

Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) щодо транспортного засобу можуть бути застосовані такі заходи забезпечення провадження як тимчасове його затримання та вилучення. Так, статтею 265–2 КУпАП зазначено, що у разі наявності підстав вважати, що водієм вчинено порушення, передбачені частинами першою, другою, третьою, п'ятою і шостою статті 121, статтями 121–1, 126, частинами першою, другою, третьою і четвертою статті 130, статтями 132–1, 206–1 цього Кодексу, працівник Державної автомобільної інспекції тимчасово затримує транспортний засіб шляхом блокування або доставляє його для зберігання на спеціальний

майданчик чи стоянку (якщо розміщення затриманого транспортного засобу суттєво перешкоджає дорожньому руху), в тому числі за допомогою спеціального автомобіля — евакуатора. При цьому, транспортний засіб може бути затриманий на строк до вирішення справи про адміністративне правопорушення, але не більше трьох днів з моменту такого затримання. Таким чином, сутність тимчасове затримання транспортного засобу полягає у короткостроковому обмеженні права власника або іншої особи володіти, користуватися й розпоряджатися транспортним засобом до усунення причини, що стали причиною затримання, шляхом його блокування за допомогою технічних пристроїв або доставлення на спеціальний майданчик чи стоянку, якщо транспортний засіб створює значні перешкоди дорожньому руху, а його власник при затриманні відсутній. В більшості випадків проведення такого затримання, на відміну від вилучення, суттєво не впливає на адміністративну відповідальність.

Якщо у порушеннях, передбачених частинами першою, другою, третьою і п'ятою статті 121, статтями 121–1, 126, 132–1 та частиною 1 та 4 ст.130 КУпАП, транспортний засіб на кваліфікацію правопорушення та на відповідальність за його вчинення не впливає, то в частині 6 ст. 121, частинах 2 та 3 ст. 130, частинах 2 та 3 ст. 206–1 КУпАП транспортний засіб вже виступає знаряддям вчинення проступку та за результатами розгляду справи може бути оплатно вилучений або конфіскований. У зв'язку з цим постає питання: навіщо у ст. 265–2 КУпАП передбачено тимчасове затримання транспортного засобу до розгляду справи, якщо жодною санкцією статей першої групи не визначено ніякого заходу відповідальності, що застосовувався б до транспортного засобу? І, з іншого боку, застосуванням суддею санкцій другої групи проступків транспортний засіб може бути конфіскований або оплатно вилучений як предмет або знаряддя правопорушення, які відповідно до ст. 265 КУпАП підлягають не затриманню, а вилученню. Якщо строк затримання становить не більше трьох днів, то вилучений предмет зберігається до розгляду справи, під час якого вирішується його доля. Якщо за вчинення проступку, передбаченого ч.3 ст. 130 КУпАП, де оплатне вилучення транспортного засобу є обов'язковим, застосувати тимчасове затримання, то під час винесення постанови про накладення такого стягнення транспортного засобу у порушника може вже не бути так як в нього буде достатньо часу його позбутися (продати, переоформити на дружину, інших родичів тощо). Така ситуація є цілком реальною, оскільки стягнення за адміністративні правопорушення, що підвідомчі суду (судді), може бути накладено не пізніш як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні — не пізніш як через три місяці з дня його виявлення,

а справи по таким проступкам розглядаються суддею в п'ятнадцятиденний строк з дня одержання ним протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи. Більш логічно урегульовано це питання щодо ст. 206–1 КУпАП (де в санкції передбачена конфіскація транспортного засобу), справи щодо якого розглядаються протягом доби. Таким чином, визначення ролі транспортного засобу у складі вчиненого адміністративного проступку має важливе юридичне значення для його подальшої долі. Враховуючи викладене, вбачається доцільним за правопорушення, передбачені частиною 6 ст. 121, частинами 2 та 3 ст.130 та частинами 2 та 3 206–1 КУпАП, в якості заходу адміністративно-процесуального примусу застосовувати не тимчасове затримання транспортного засобу, а його вилучення. У зв'язку з чим, по даним категоріям справ передбачити строк їх розгляду не більше однієї доби.

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ МІЛІЦІЇ

***ЛІПКАН Володимир Анатолійович,**
професор кафедри управління в ОВС НАВС,
доктор юридичних наук, доцент,*

***ТРОХАНЕНКО Інна Іванівна,**
кандидат юридичних наук*

Зміни, що відбуваються в українському соціумі за останні роки, потребують докорінного реформування основних державних інституцій, зміни вектору їхньої діяльності, поєднаного із підвищенням ролі інститутів державного контролю, впровадження механізмів державного планування. На даному етапі усвідомлення необхідності правової регламентації нових суспільних відносин набуло свого означення через розроблення чисельних проектів реформування тих чи інших органів, зокрема і правоохоронних органів. В рамках даних концепцій чільне місце приділено питанням контролю за діяльністю даних органів, зокрема і міліції.

У зв'язку з цим вкрай важливо здійснити заходи щодо втілення положень Конституції України в життя і визначити принципову позицію не лише щодо громадського контролю, на що звертає увагу дедалі більша кількість науковців, у тому числі і на дисертаційному рівні, а й щодо організаційно-правових шляхів розвитку нормативного регулювання державного контролю, який має бути спрямовано на створення суб'єктами даного контролю реальних можливостей для ефективного здійснення власної діяльності з метою підвищення ефективності діяльності міліції. Принциповим є те, на що ми зазначили, адже нині контроль перетворився на інструмент зведення рахунків із політичними опонентами, прибирання з посад людей, які не відповідають ідеологічно партії влади.

Державний контроль за діяльністю міліції за таких умов має бути спрямовано на досягнення виявлення недоліків і відхилень, що призводять до негативних наслідків. Це досягається внаслідок організації ефективного контролю за виконанням вимог законів та інших нормативно-правових актів, а також вжиття адекватних заходів з усунення і попередження порушень у майбутньому.

На даному етапі провідною тенденцією розвитку державного контролю за діяльністю міліції виступає необхідність забезпечення суб'єктів державного контролю саме законодавчою базою, на що нами акцентувалась увага у власних публікаціях, прагнучи з часом зменшити вплив відомчої нормотворчості на дані процеси. Адже розгалужена система державного контролю, велика кількість його суб'єктів, а також відповідно велика кількість повноважень встановлюється значним масивом відомчої нормативної бази, яка подеколи не узгоджена між собою. Це призводить до застосування різних форм і методів контролю, а також почасти до зменшення рівня його ефективності. Саме тому нами наголошується на необхідності *підвищення ролі законодавства*, що регулюватиме суспільні відносини в сфері державного контролю за діяльністю міліції. В розрізі чого нами пропонується розробити окремих Закон України «Про державний контроль за діяльністю міліції».

У даному контексті доречно виділити чинники, які **негативно впливають** на здійснення державного контролю за діяльністю міліції:

- 1) чисельність видів державного контролю за діяльністю міліції, і як наслідок дублювання повноважень і паралелізм в їхній діяльності;
- 2) невідповідність суб'єктів, що реально здійснюють державний контроль за діяльністю міліції, визначеним суб'єктам у ст. 26 закону України «Про міліцію»;
- 3) відсутність оптимальної уніфікованості правового статусу суб'єктів державного контролю, що є наслідком невинувато значної кількості

- кості органів, які здійснюють державний контроль, наділення їх різними повноваженнями у даній сфері;
- 4) нераціональне використання ресурсів через дублювання повноважень і відсутність встановленої відповідальності суб'єктів державного контролю за неефективне його здійснення;
  - 5) реалізація не у повній законодавства, що регулює діяльність міліції, що унеможливує гарантування високого рівня охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю, захисту прав та законних інтересів громадян;
  - 6) відсутність ефективної правової регламентації здійснення державного контролю, адже здійснений нами аналіз нормативних актів уможливив дійти висновку, що правове регулювання організації та здійснення державного контролю за міліцією здійснюється не на основі законодавства і тим більше згідно з єдиним законом, а на підставі чисельних, неконкретних і почасти відомчих нормативних актів;
  - 7) відсутність науково обґрунтованої методики здійснення державного контролю за діяльністю. У практичній контрольній діяльності даним суб'єктам самим важко зорієнтуватися у даній сфері, правильно обрати форми та методи контролю, оскільки не всі вони можуть бути пристосовані для правоохоронної сфери;
  - 8) наявність неузгодженостей між здійсненням державного і громадського контролю за діяльністю міліції.

Звідси можна виділити основні чинники, що зумовлюють **необхідність реформування системи суб'єктів державного контролю** за діяльністю міліції зумовлена:

- потребою дальшого утвердження принципу верховенства права і соціальної справедливості;
- необхідністю узгодження процесу реформування органів державного контролю з практикою демократичних перетворень в Україні, реформуванням правоохоронних органів в цілому і міліції, зокрема;
- трансформацією міліції та безпосередньо її реформування, перетворення на національну поліцію, наділення новими, оптимізація існуючих і позбавлення застарілих форм та методів діяльності, повноважень і відповідної структурної реорганізації;
- потребою і розробленні механізмів взаємодії державного і громадського контролю за діяльністю міліції.

Нині як діяльність самої міліції, так і здійснення державного контролю за нею потребують деполітизації даних процесів, мінімізації можливості його використання чи то Президентом, чи то Урядом України, чи то окремим полі-

тичними партіями для різноманітних зведень рахунків за політичними мотивами, утиском опозиції тощо. Саме тому важливим принципами державного контролю виступають принцип деполітизації і деідеологізації і політичного нейтралітету.

Відтак, ці та низка інших проблем мають слугувати, на нашу думку, дорогоказами розвитку державного контролю за діяльністю міліції.

Переконані, що з урахуванням становлення Національної поліції, реформування правоохоронних органів постає потреба у необхідності правового регулювання даних питань, зокрема, через ухвалення Закону України «Про державний контроль за діяльністю міліції». Адже значна кількість нормативних актів, що регулюють дані відносини, не можуть замінити єдиного нормативного акта системної дії, яким виступатиме за нашим задумом Закон. У свою чергу, ухвалення даного закону дозволить розпочати плідну роботу над формуванням і легітимацією Концепції реформування кримінальної юстиції.

ПРОФСПІЛКОВИЙ КОМІТЕТ МІЛІЦІЇ: НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ РОЗКІШ?

РАВВА Сергій Миколайович,
здобувач кафедри адміністративної діяльності НАВС,

КУЛИКОВ Володимир Анатолійович,
*доцент кафедри адміністративної діяльності НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент*

Першочергові цілі реформ міліції полягають у звільненні контролю за правопорядком від надмірного політичного впливу, покінчення з корупцією в міліції та покращення ефективності її діяльності. Для досягнення цих цілей реформаторам слід розв'язати три основні проблеми: 1) чітко визначити функції міліції; 2) розробити тактики та технології, що будуть використовуватись працівниками міліції для досягнення своїх цілей; 3) запровадити структуру та управлінські й організаційні системи, що необхідні для виконання міліцією завдань, що стоять перед нею.

Офіційне визначення функції міліції, міститься в Законі України «Про міліцію». Отже, міліція зосереджуватиметься на реагуванні на правопорушення та запобіганні злочинності, підтриманні суспільного порядку та наданні соціальних та інших послуг населенню. Тактики, що використовують працівники

міліції, стосуються розслідування тяжких злочинів, патрулювання, припинення злочинів в момент їх вчинення, швидкого реагування на звернення по допомогу або розслідування правопорушень.

Управлінські та адміністративні системи були і поки що залишаються мілітаристськими або майже мілітаристськими за своєю формою. Саме тому, вони потребують докорінних змін. Ми пропонуємо здійснити централізацію влади, ввести менеджмент середньої ланки для раціоналізації діяльності, стандартизації та усталення завдань, різнорівневий контроль, граничний об'єм відповідальності та узгодженість наказів. Єдиною мотивацією для працівників, на сьогодні, є їх законні інтереси — матеріальне забезпечення та умови праці, вони майже зовсім не цікавляться сутністю своєї діяльності. Разом з тим, співробітник міліції має бути професіоналом з належним рівнем освіти та вміння виконувати широкий спектр завдань, що стоять перед міліцією.

У наш час в міліції існує доволі багато підрозділів, що контролюють особовий склад (відділ внутрішньої безпеки, кадри, керівництво), але не існує дієвого підрозділу, який захищав би права і свободи самих працівників міліції. Паралелі між профспілками приватного та державного секторів, особливо міліцейським, важливі, та мають реально усвідомлюватися.

Промисловість наприкінці XIX-го та початку XX-го ст. рухалася від виробничих систем, що покладалися на ремісників, організованих у ремісничі спілки, у бік до альтернативних систем, що покладалися на некваліфікованих працівників та науковий менеджмент. Потребу у майстерності та ремісництві було задоволено через запровадження стандартизованих та впорядкованих виробничих процесів. Для того, щоб захистити робітників від зловживань з боку керівництва, нові промислові спілки взяли на себе роль охорони (контролю) над всіма сферами та особливо ретельно здійснювали суворе розмежування «управління» від «праці». Спілки зосередилися на захисті робітників від експлуатації і це стало основою діяльності профспілкової влади. Вони обговорювали численні питання основної ставки робітників, пов'язували заробітну платню з виконаною роботою, а не з кваліфікацією працівника, та запровадили просування по службі на основі старшинства.

В діяльності профспілкового комітету в міліції слід враховувати досвід їх попередників на фабриках та зосередити свою увагу на виправленні надмірностей, якими часто характеризувався реформаторський менеджмент: свавільні звільнення, складання розкладу та робочих завдань, неофіційні методи дисципліни, квоти на арешти та винагороду, анахронізм у просуванні по кар'єрних сходах, втручання у приватне життя співробітників міліції, тощо. Робиться це шляхом винесення на обговорення правил та інструкцій, деполітизації, аналізу, подання питання на розгляд третьєйського суду тощо.

ДЕЯКІ КОНЦЕПТИ МОНІТОРИНГУ ТЕРОРИЗМУ

РИЖОВ Ігор Миколайович,

докторант Національної академії Служби безпеки України

кандидат юридичних наук, доцент

Моніторинг тероризму — це процес безперервного науково обґрунтованого, діагностично-прогностичного стеження за станом, розвитком тероризму, як соціального процесу, з метою оптимального вибору цілей протидії, визначення завдань і засобів їх рішення [1]. Основна сфера практичного вживання моніторингу — це управління, а точніше інформаційне обслуговування управління в різних областях діяльності.

Стосовно соціальних систем в цілому, та тероризму зокрема, можна виділити три види моніторингу залежності від його цілей: *інформаційний* — передбачає структуризацію, накопичення та поширення інформації щодо проблеми тероризму; *глобальний*, що передбачає дослідження загального стану теророгенності соціальної системи з метою виявлення нових проблем і небезпек до того, як вони стануть усвідомлювані на рівні управління; *імпактний* (локальний) — спрямований на дослідження впливу окремого теророгенного фактору, або явища, наприклад у разі фіксації фактів підготовки терористичної діяльності. Представляє собою базовий моніторинг локального характеру, присвячений одному завданню або одній проблемі. Реалізація цього моніторингу не обмежена за часом. Після того як завдання виконане, він припиняє своє існування. При цьому кількість паралельно існуючих завдань може бути достатньо значною.

Основна його особливість — динамічність створення, коли завдання якості інструментарію і всієї системи моніторингу мають вирішуватися в умовах ліміту часу. Принциповою відмінністю глобального моніторингу від імпактного є специфіка предметної спрямованості. У випадку глобального моніторингу суб'єктом інтересу є вся сукупність факторів соціальної системи з метою визначення теророгенних чинників, у випадку імпактного моніторингу інтерес визначається лише щодо об'єктивно визначених, наприклад за результатами структурно-факторного моделювання, теророгенних факторів та результатів їх впливу, або конкретних елементів терористичної діяльності на стадіях підготовки, планування та реалізації. При цьому адресність моніторингу є спільною.

Цілі моніторингу тероризму: здобуття оперативної, точної і об'єктивної інформації про ступінь теророгенності соціальної системи та результатив-

ності протидії тероризмові; виявлення справжніх результатів стану та ефективності функціонування системи боротьби із тероризмом і можливості на цій основі коректувати генеральну стратегію протидії; виявлення реального рівня кваліфікації кадрів, їх підготовленість до вирішення інноваційних завдань [2].

Завдання моніторингу тероризму: безперервне, тривале спостереження за станом соціальної системи і управління нею шляхом своєчасного інформування її керуючої підсистеми про можливе настання несприятливих, критичних ситуацій, критичного рівня теророгенності, перспектив переростання соціального конфлікту в фазу екстремального вирішення; аналіз і оцінювання проведених управлінських дій, а також відповідність фактичних результатів діяльності системи протидії тероризму її кінцевій меті; систематичне спостереження за станом процесу управління з метою його оцінки, контролю і аналізу впливу на теророгенність соціальної системи; надання отриманих даних для ухвалення рішень та визначення шляхів вдосконалення системи протидії тероризму.

Моніторинг є узагальнюючим вираженням комплексу цілеспрямованих аналітичних заходів — одержання, накопичення, обробка й аналіз інформації щодо стану, розвитку тероризму, прогнозування його змін і розробка науково обґрунтованих рекомендацій з метою прийняття відповідних рішень, що мають значення для практичної діяльності правоохоронних органів і спецслужб. При цьому, саме ухвалення рішення виходить безпосередньо з аналізу результатів моніторингу і відноситься до компетенції керівництва органів державної влади і управління, що здійснюють законотворчу, правозастосовчу і профілактичну діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рижов І. М. Основи аналізу теророгенності соціальних систем: [монографія] / Ігор Миколайович Рижов. — К: Магістр — XXI сторіччя, 2008. — 288 с.
2. Науково-практичний коментар до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» / [В. А. Ліпкан, О. А. Івахненко, І. М. Рижов, В. В. Майоров]. — К. : КНТ, 2009. — 208 с. — (Серія: національна і міжнародна безпека).

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

КУШНІР Ольга Василівна,

здобувач Національної академії внутрішніх справ

Питання щодо суб'єктів галузі права відноситься до найбільш важливих та складних у юридичній науці. Його правильне вирішення впливає на предмет і метод правового регулювання, чітке визначення адресатів правових норм, об'єм їхніх прав та обов'язків, меж дії правових норм, принципів. Держава, визнаючи того чи іншого індивіда (фізичну або юридичну особу), державний орган чи громадську організацію суб'єктом права, надаючи їм якості правосуб'єктності, одночасно визначає їх правовий статус.

Формулювання чіткого кола суб'єктів у зазначеній сфері є надзвичайно важливим з позицій забезпечення дієвості та ефективності діяльності у сфері протидії торгівлі людьми (ПТЛ), дотримання прав людини, досягнення мети зазначеної діяльності та виконання основних завдань. В той же час, осмислення проблеми правового статусу суб'єктів протидії торгівлі людьми (СПТЛ) є важливим кроком у формуванні означеної нами системи.

Здійснений нами аналіз теоретико-методологічних положень науковців щодо суб'єктів галузей права уможливають дійти наступних висновків:

- 1) *суб'єкт протидії торгівлі людьми* — це носій функціональних прав та обов'язків, що реалізує певне коло завдань з протидії торгівлі людьми для досягнення кінцевої мети і наділений компетенцією для участі у такій діяльності.
- 2) *система суб'єктів протидії торгівлі людьми:*
  - у вузькому розумінні — сукупність державних і громадських організацій, що цілеспрямовано здійснюють на різних рівнях і в різних масштабах планування заходів з протидії торгівлі людьми, управління цими заходами чи їхню безпосередню реалізацію, забезпечення цієї реалізації; і мають у цьому зв'язку певні права та обов'язки, за невиконання яких наступає відповідальність;
  - у широкому розумінні — сукупність трьох елементів — суб'єкта та його обов'язків, сфери функціонування суб'єктів та правоохоронних заходів створює структурно-функціональну систему ПТЛ.
- 3) Єдність системи ПТЛ як основна вимога ефективної діяльності потребує оптимальної цілеспрямованості та узгодженості усіх її елементів, тобто структур різної відомчої належності та підпорядкованості.

- 4) оскільки мова йде про складну і багатоаспектну діяльність суб'єктів протидії торгівлі людьми, необхідний такий їх понятійний і змістовний аналіз, що допомагає узгодити різні аспекти їхньої діяльності, визначити проміжні цілі і конкретні завдання, а також об'єднати їх навколо головної (кінцевої) мети, визначити стосовно будь-якого суб'єкта такої протидії правильне співвідношення функцій, прав, обов'язків (відповідальності);
- 5) розгляд суб'єктів протидії торгівлі людьми як системи дозволяє як найповніше досліджувати сфери й умови оптимального функціонування кожного елемента та їх сукупності, враховуючи, що система розвивається відповідно до вимог і потреб забезпечення розвитку нашого суспільства;
- 6) характеристика суб'єктів протидії торгівлі людьми як елементів системи здійснюється залежно від спрямування їх діяльності та завдань у цій сфері, їх територіальної та відомчої специфіки, їх структур (за обсягом, рівнем і т.д.). З'ясовується місце даного суб'єкта протидії торгівлі людьми у цих структурах, у вирішенні конкретних завдань;
- 7) у теоретичному розумінні відсутній єдиний підхід серед науковців у визначенні правового статусу, а існуюча багатоманітність поглядів в основному зводиться до визначення його елементів. Отже, основне призначення категорії «правовий статус» полягає у деталізації особливих ознак суб'єктів правовідносин. У визначенні правового статусу будь-якого суб'єкта акцентується увага саме на його ролі та місці у системі правовідносин та на те, чим він відрізняється від інших суб'єктів. Крім того, правовий статус тісно пов'язаний з інститутом правового регулювання, оскільки через останній відбувається юридичне оформлення першого.

Проведений нами аналіз вищенаведених тенденцій та підходів, які містяться у теоретичних джерелах, та сучасний стан практичної роботи суб'єктів протидії торгівлі людьми дозволяють зробити висновок, що державні суб'єкти протидії торгівлі людьми з огляду на сферу здійснення діяльності мають спеціальний адміністративно-правовий статус, а його головною складовою є компетенція, що доповнюється правозастосуванням, відповідальністю, завданнями, функціями, організацією (структурою) та порядком діяльності (форми та методи діяльності, порядок створення суб'єкта тощо);

- 7) на сьогоднішній день правовий статус СПТЛ залишається не урегульованим, а тому існує об'єктивна необхідність оперативно синтезувати усі нормативно-правові акти, що стосуються діяльності назва-

них вище суб'єктів, і чітко закріпити правові основи діяльності цієї підсистеми МВС України.

За результатами проведеного аналізу вважаємо необхідним значно підвищити якість адміністративно-правової регламентації структури та діяльності суб'єктів протидії торгівлі людьми у напрямку більш чіткого і обґрунтованого закріплення прав, обов'язків та функцій цих суб'єктів, а також конкретизації порядку їх створення та здійснення діяльності. Базовим елементом такої регламентації повинен стати єдиний законодавчий акт, що у повній мірі закріплював би діяльність зазначених суб'єктів. При цьому слід врахувати, що найбільший ефект може бути досягнутий у разі врегулювання питань правового статусу і компетенції на єдиних концептуальних засадах усієї системи протидії торгівлі людьми.

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ПОНЯТТЯ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ ЯК УЧАСНИКА БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

ВОРОБІЙОВ Руслан Анатолійович,

ад'юнкт кафедри економіко-правових дисциплін НАВС

Серед визначених наукою фінансового права різновидів бюджетних правовідносин найбільш складними та змінними є бюджетно-процесуальні правовідносини. Важливою складовою, що дозволяє розкрити зміст цих відносин, є їх суб'єктний склад. Останній характеризується колом учасників та їх правовим статусом у бюджетному процесі.

У теорії фінансового (бюджетного) права під учасниками бюджетного процесу в Україні прийнято розуміти органи та посадові особи, які наділені бюджетними повноваженнями й здатні видавати процесуальні норми бюджетного права [1, с. 32].

Разом з тим, слід зазначити, що саме законодавче закріплення того чи іншого явища є підставою для його правозастосування.

Аналіз чинної національної правової бази дозволяє зауважити, що з одного боку законодавство надає тлумачення категорії «учасники бюджетного процесу», до яких відносить «органи, установи та посадові особи, наділені бюджетними повноваженнями (правами та обов'язками з управління бюджетними коштами)» (ч. 3 ст. 20 БКУ) [2], з іншого боку — наведений вищезгаданий перелік таких учасників, який обмежується органами, установами та посадовими особами, створює лише додаткову невизначеність. Спробуємо пояснити чим це викликано. Перш за все — Бюджетний кодекс України не розкриває поняття «орган» та «установа». Крім того, законодавство України застосовуючи понад сімдесяті варіації словосполучень зі словом «орган», взагалі не визначає цю категорію. Щодо другої означеної категорії — «установи», варто відмітити, що в нормативно-правових актах існує декілька її визначень, але надані вони для «вузького» використання у відповідних правових документах: установою є організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна (Цивільний кодекс України від 16.012003 № 435-IV); установа — урядовий орган державного управління з питань правової охо-

рони інтелектуальної власності на сорти рослин, що діє у складі центрального органу виконавчої влади з питань аграрної політики (Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» від 21.04.1993 № 3116-XII); установи — будь-які суб'єкти підприємницької діяльності, що є юридичними особами (підприємства, організації, компанії, фірми, установи тощо) (постанова Національного банку України «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 № 368); установа — організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна (наказ Національної служби посередництва і примирення «Про затвердження Положення про порядок визначення сторін колективного трудового спору (конфлікту)» від 05.05.2004 № 70) тощо.

Бюджетне законодавство також визначає поняття установи у внутрішньогалузевому розумінні як «бюджетні установи». При цьому такими установами є «органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими» (ст. 1 БКУ) [2]. З даної дефініції можна зробити висновок, що в бюджетному процесі такі категорії як «органи» й «установи» охоплюються єдиним терміном — «бюджетні установи», у зв'язку з чим пропонуємо внести відповідні зміни до ч. 3 ст. 20 БКУ виключивши слово «органи,» та доповнивши словом «бюджетні» перед словом «установи».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Теремцова Н. В. Бюджетний процес за законодавством України [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Ніна Володимирівна Теремцова. — О., 2009. — 224 с.
2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 50—51. — Ст. 572.

ПОВНОВАЖЕННЯ МІНІСТЕРСТВА ФІНАНСІВ УКРАЇНИ НА СТАДІЇ СКЛАДАННЯ ПРОЕКТІВ БЮДЖЕТІВ У КОНТЕКСТІ НОВОГО БЮДЖЕТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

*СРМАКОВ Микола Олександрович,
здобувач кафедри економіко-правових дисциплін НАВС*

Головними напрямками діяльності Міністерства фінансів України є розроблення та реалізація фінансової політики держави, забезпечення бюджетного процесу, регулювання фінансового ринку й організація випуску державних цінних паперів, забезпечення міжнародних фінансових відносин держави, організація фінансових відносин у суспільстві, матеріальному виробництві, сфері послуг. У цій діяльності стрижневою основою є бюджет. З одного боку, всі напрями діяльності Міністерства фінансів так чи інакше відображаються в бюджеті, з іншого — саме через бюджет значною мірою реалізуються поставлені завдання та функції.

Прийняття нової редакції Бюджетного кодексу України 8 липня 2010 р. № 2456-VI (далі — Кодекс), який набере чинності з 1 січня 2011 року, зумовило науковців та практиків бюджетної сфери переглянути свої підходи у розв'язанні теоретичних та прикладних завдань, вирішувати які прийдеться у наступному році. Стосується це і діяльності державних органів влади, що є безпосередніми учасниками бюджетного процесу, зокрема Міністерства фінансів України, яке є суб'єктом бюджетних правовідносин на всіх стадіях «процесу бюджетотворення».

Відповідно до ст. 19 Кодексу основними стадіями бюджетного процесу є:

- 1) складання проектів бюджетів;
- 2) розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);
- 3) виконання бюджету, включаючи внесення змін до закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);
- 4) підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього [1].

Місце та роль Міністерства фінансів України (далі — Мінфін) у цьому процесі обумовлене основними завданнями, що покладені на цей державний орган виконавчої влади. Зокрема до завдань, що стоять перед Мінфіном на першій стадії бюджетного процесу належать:

- забезпечення реалізації єдиної державної бюджетної політики, політики у сфері державного внутрішнього фінансового контролю;
- розроблення стратегії фінансування державного бюджету;
- розроблення в установленому порядку проекту Закону про Державний бюджет України на відповідний рік, прогнозних показників зведеного бюджету України, організація роботи, пов'язаної із складенням та виконанням Державного бюджету України, координація діяльності учасників бюджетного процесу;
- забезпечення здійснення державних запозичень, надання державних гарантій, погашення та обслуговування державного боргу;
- розроблення стратегії щодо погашення та обслуговування державного боргу;
- забезпечення концентрації фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках соціально-економічного розвитку України;
- удосконалення методів фінансового і бюджетного планування [2; 3].

З метою реалізації цих завдань Мінфін наділене відповідним колом повноважень.

Аналіз положень Бюджетного кодексу України (2010 р.) дозволяє охарактеризувати правовий статус Мінфін на першій стадії бюджетного процесу у двох іпостасях одночасно: як 1) виконавця-координатора так і 2) контролюючого органу.

У першому випадку до повноважень Мінфіну Кодексом визначено наступні права та обов'язки [1]:

- затвердження бюджетної класифікації та змін до неї (ст. 8);
- затвердження типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету (ст. 10);
- затвердження тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів, що використовується до застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів;
- розроблення проекту Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період та до 20 березня року, що передує плановому, подання його на розгляд до Кабінету Міністрів України (ст. 33);
- складання проекту закону про Державний бюджет України (ст. 32);
- визначення загального рівня доходів, видатків і кредитування бюджету та надання оцінки обсягу фінансування бюджету для складання проекту Державного бюджету України та індикативних прогнозних показників Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди (ст. 32);

- подання бюджетних запитів до головних розпорядників бюджетних коштів під час складання проекту закону про Державний бюджет України (проекту рішення про місцевий бюджет), та на основі узагальнення отриманих відповідей формування програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету (місцевого бюджету) (ст. 10);
- проведення аналізу бюджетного запиту, поданого головним розпорядником бюджетних коштів, на предмет його відповідності меті, пріоритетності;
- прийняття рішень про включення бюджетного запиту до проекту Державного бюджету України;
- готувати проект закону про Державний бюджет України (ст. 36);
- подання Кабінету Міністрів України для розгляду проект закону про Державний бюджет України та внесення пропозицій щодо термінів і порядку розгляду цього проекту в Кабінеті Міністрів України (ст. 37);
- доведення Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних місцевих рад особливостей складання розрахунків до проектів бюджетів на наступний бюджетний період (ст. 75).

Як контролюючий орган у бюджетній сфері Мінфін, згідно положень нового Бюджетного кодексу України (2010 р.) має наступні повноваження:

- здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу як щодо державного бюджету, так і місцевих бюджетів;
- координація та спрямування діяльності органів виконавчої влади, уповноважених на проведення контролю за дотриманням бюджетного законодавства, визначення основних організаційно-методичних засад та надання оцінки функціонуванню систем внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту;
- одержання від центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, банків та інших фінансових установ усіх форм власності пояснення, матеріали та інформацію з питань, що виникають під час складання, розгляду, затвердження і виконання бюджетів та звітування про їх виконання (ст. 111);
- застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства: а) попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення бюджетного законодавства; б) прийняття рішень про застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства, визначених пунктами 2–5 та 7 частини першої статті 117 цього Кодексу. При цьому форма та порядок

складання протоколу про порушення бюджетного законодавства затверджуються Міністерством фінансів України. (ст. 118).

Отже, у результаті розгляду завдань та повноважень Мінфіну України на першій стадії бюджетного процесу можна констатувати про особливий статус Міністерства фінансів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI // Голос України від 04.08.2010 — № 143.
2. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2006 р., № 1837 // Офіційний вісник України. — 2007. — № 1. — Ст. 26.
3. Про Положення про Міністерство фінансів України: Указ Президента України від 26.08.1999 р., № 1081/99 // Офіційний вісник України. — 1999. — № 36. — Ст. 1.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

***РЕКА Володимир Андрійович,**
здобувач кафедри економіко-правових дисциплін НАВС*

Загальний огляд наукових праць в галузі економіки, фінансів, права, управління, що стосуються питання державного фінансового контролю, дозволяє стверджувати про домінування саме правового його тлумачення.

Аналіз широкого кола доктринальних та нормативно-правових визначень категорії «державний фінансовий контроль», дозволяє стверджувати про наявність у фаховій літературі значних розбіжностей щодо її розуміння. Це зумовлює необхідність систематизації існуючих підходів, обравши при цьому декілька критеріїв їх поділу.

1. *За функціональною основою* (сутністю) державний фінансовий контроль розглядається як:
  - а) особливий вид діяльності (діяльність) (О.М. Козирин, І.В. Басанцов, В.Р. Козаєв, Ю.І. Пивовар, О.Т. Зима);
  - б) комплекс заходів . деякі вчені конкретизують такі заходи, зокрема, Є.В. Калюга — «заходи законодавчі, організаційні, адмі-

ністративні, правоохоронні та ін.», С.І. Овсянніков — крім перерахованих, називає правові заходи;

- c) система нагляду (Є. Шохінім і Л. Фещенко, М. Погосян);
  - d) функція державного управління;
  - e) поєднання форми державного контролю та системи суб'єктів.
- II. З огляду на чіткість вказаних у визначенні суб'єктів державного фінансового контролю можна виділити наступні підходи:
- a) у визначенні зовсім ігнорується суб'єкт державного фінансового контролю (Н.І. Хімічева, С.І. Овсянніков, Є.В. Калюга, С.В. Юргелевич, М.Д. Погосян).
  - b) суб'єкти ДФК містяться у визначенні, але в такій формі, що неможливо встановити конкретне їх коло (В. Родіонова, О. Зима, Л. Фещенко, Є. Шохін);
  - c) суб'єктами державного фінансового контролю визначаються виключно державні інституції (Ю.І. Пивовар, І.В. Басанцов, проект Закону України «Про заходи державного фінансового контролю публічної служби»);

На нашу думку, визначення державного фінансового контролю обов'язково повинно містити в собі вказівку на суб'єкта його здійснення.

- III. Наступним критерієм класифікації підходів є наявність у дефініціях державного фінансового контролю об'єкту (предмету) та його вид.
- a) перша група підходів репрезентована вченими, які включають у визначення ДФК його об'єкт, відносячи до нього сферу управління державними фінансовими ресурсами (Ю.І. Пивовар, С.В. Юргелевич, І.В. Басанцов, В.М. Родіонова).
  - b) об'єктом державного фінансового контролю є виключно фінансово-господарська діяльність підконтрольних об'єктів, а також активи (кошти) держави (В. Коновалюк, Ю. Кармазін).
  - c) до визначень третьої групи підходів належать такі, що об'єктами ДФК називають і державний сектор і приватний сектор економіки одночасно (С. Овсянніков, Л. Фещенко, М. Погосян).
  - d) об'єкти ДФК четвертої групи наукових підходів — це загалом управління фінансами (Є. Шохін, С. Барбаш).
  - e) остання, п'ята, група підходів характеризується відсутністю об'єкта у визначенні поняття ДФК (В. Козаєва, О. Козирін), що на наш погляд, вбачається не обґрунтованим.

Вважаємо, що з метою конкретизації сфери застосування державного фінансового контролю при формулюванні його визначення необхідним є включення у дефініцію об'єкту такого контролю.

Ще один складовий елемент трактувань поняття ДФК, що повинен, на наш погляд, бути присутнім у визначенні, це завдання, на вирішення яких спрямована ця діяльність. Варто відмітити, що попри велику кількість існуючих в науці дефініцій, у переважній більшості думки вчених збігаються у цьому питанні, що підтверджує важливість та необхідність цієї складової. Закономірним у науці є наявність виключень, до яких належать ряд науковців (В. Козаєва, С. Овсянніков), які трактуючи поняття державного фінансового контролю, ігнорують такий обов'язковий елемент, що у певній мірі нівелює їх творчі намагання.

Аналіз різноманітних визначень, які висвітлені в наукових і правових джерелах, дає змогу визначитись з тими основними положеннями, які, на наш погляд, необхідно обов'язково вказувати у визначенні поняття державного фінансового контролю і які розкривають основну суть цього правового явища, тобто відрізняють його від інших споріднених явищ. До таких положень пропонуємо віднести наступні: 1) вказівка на те, що це система заходів; 2) конкретизація суб'єкту державного фінансового контролю (органи державної влади та інші суб'єкти фінансового контролю в межах повноважень, передбачених законом); 3) зазначення об'єкту (державне майно та кошти); 4) окреслення завдань, на вирішення яких спрямований державний фінансовий контроль (забезпечення законності, фінансової дисципліни, раціональності в ході формування, розподілу, використання державного майна і коштів). Всі інші положення носять допоміжний і уточнюючий характер змісту державного фінансового контролю, а тому, на нашу думку, не обов'язкові при закріпленні його визначення в чинному законодавстві України.

ЩОДО ПРАВОВОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ЦІЛЬОВИХ ПРОГРАМ

***ПАШИНСЬКА Вікторія Вікторівна,**
здобувач кафедри економіко-правових дисциплін НАВС*

Із моменту виникнення держави планування є одним з найважливіших методів її діяльності, особливо у бюджетній сфері. Бюджетна діяльність держави в свою чергу може бути реалізована у формі різного року програм, планів, проектів тощо.

На сучасному етапі розвитку економічних відносин України, для виходу із кризового стану, найбільш вагомими програмними актами держави є цільові програми. Щороку в Україні затверджуються й реалізуються десятки державних цільових програм у різних галузях і сферах економічної та соціальної діяльності.

Вітчизняний досвід за роки незалежності України свідчить, що досягнення і недоліки в практиці розроблення і виконання державних цільових програм значною мірою залежить від наявності відповідної законодавчої, нормативно-правової та методичної бази.

В Україні, як і в інших країнах пострадянського простору, за роки незалежності розроблено і введено в дію низку законодавчих і нормативних актів та методичних документів з цих питань. Основним правовим актом, що визначив загальні засади щодо розроблення, затвердження та виконання вказаних програм став Закон України «Про державні цільові програми» від 18 березня 2004 р. № 1621-IV.

Окрім того, нормативно-правову основу функціонування державних цільових програм нині складають законодавчі акти (зокрема, Бюджетний кодекс України, Господарський кодекс України, Водний кодекс України, закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про енергозбереження» та ін.), підзаконні правові акти (постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України — від 31 січня 2007 р. № 106 «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм», від 14 вересня 2002 р. № 538-р «Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі»; укази Президента України — від 22 червня 2009 р. № 474/2009 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 березня 2009 року «Про роботу центральних органів виконавчої влади з планування та виконання державних цільових програм», від 20 серпня 2007 р. № 721/2007 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 липня 2007 року «Про хід реалізації Державної програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2010 року» тощо), відомчі нормативно-правові акти (зокрема, накази Міністерства економіки України «Про затвердження Порядку обліку державних цільових програм» від 31 липня 2007 р. № 250, Міністерства фінансів України від 1 жовтня 2010 р. №1147 «Про затвердження Типового переліку бюджетних програм та результативних показників їх виконання для місцевих бюджетів у галузі «Державне управління»», Державного комітету рибного господарства України від 23 лютого 2009 р. № 68 «Про затвердження Положення про умови проведення конкурсу з визначення виконавців програми

«Селекція у рибному господарстві», що фінансується з Державного бюджету України» та ін.).

Протягом останнього десятиліття з року в рік зростала кількість розроблених і затверджених програм, фінансування яких вимагало значних бюджетних коштів. Широке їх розмаїття та велика кількість зумовлює необхідність їх систематизації.

Аналіз норм правових актів, що регламентують загальні положення функціонування державних цільових програм, дозволяє сформулювати наступну їх класифікацію за типами та видами:

I. Типи програм:

1. Загальнодержавні програми — спрямовані на розв'язання проблем розвитку держави або значної кількості її регіонів;
2. Інші програми — спрямовані на розв'язання окремих проблем розвитку економіки і суспільства, проблем розвитку окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць, що потребують державної підтримки.

II. Види програм:

1. за правовим закріпленням:

- затверджені законами України;
- затверджені підзаконними нормативно-правовими актами;

2. за галузевою спрямованістю:

- економічні (спрямовані на розв'язання комплексних галузевих і міжгалузевих проблем виробництва, підвищення його ефективності та якісних характеристик, забезпечення ресурсозбереження, створення нових виробництв, розвиток виробничої кооперації);
- наукові (метою є забезпечення виконання фундаментальних досліджень у галузі природничих, суспільних і технічних наук);
- науково-технічні (розробляються для розв'язання найважливіших науково-технічних проблем, створення принципово нових технологій, засобів виробництва, матеріалів, іншої наукомісткої та конкурентноспроможної продукції);
- соціальні (передбачають розв'язання проблем підвищення рівня та якості життя, проблем безробіття, посилення соціального захисту населення, поліпшення умов праці, розвиток охорони здоров'я та освіти);
- національно-культурні (спрямовані на розв'язання проблем національно-культурного розвитку, збереження національно-

- культурної спадщини, задоволення інтелектуальних та духовних потреб людини);
- екологічні (метою яких є здійснення загальнодержавних природоохоронних заходів, запобігання катастрофам екологічного характеру та ліквідація їх наслідків);
  - оборонні (розробляються з метою посилення обороноздатності держави);
  - правоохоронні (спрямовані на забезпечення правоохоронної діяльності, боротьби із злочинністю та державної безпеки);
  - інші (спрямовані на розв'язання інших проблем, що мають державне значення);
3. *за суб'єктним складом ініціативи та розроблення програми:*
- за ініціативою Кабінету Міністрів України;
  - за ініціативою центральних органів виконавчої влади;
  - за ініціативою Національного банку України;
  - за ініціативою Національної академії наук України;
  - за ініціативою Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
  - за ініціативою обласних, Київської та Севастопольської міських рад, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій;
4. *за суб'єктним складом замовника державної цільової програми:*
- програми для центральних органів виконавчої влади;
  - програми для Національної академії наук України;
  - програми для Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.
5. *за джерелами фінансування програми:*
- за рахунок коштів Державного бюджету України;
  - за рахунок інших джерел, передбачених законом.
6. *за строками виконання:*
- довгострокові (строк виконання — більше п'яти років);
  - середньострокові (строк виконання — 2–5 років);
  - короткострокові (строк виконання — до 1 року).

Запропонована класифікація є однією зі спроб систематизації державних цільових програм та може слугувати науковим підґрунтям їх оптимізації з метою раціонального розподілу бюджетних коштів в умовах обмеженості фінансових ресурсів з досягненням максимального економічного ефекту.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

БАСКАКОВ Володимир Юрійович,

*здобувач Національного університету
біоресурсів і природокористування України*

Забезпечення права людини та громадянина на інформацію є ознакою демократичності держави. Хоча це право лише з другої половини ХХ ст. знайшло своє правове закріплення у міжнародному законодавстві та зводилось з можливістю громадян знати про політичні інститути й процеси, їх функціонування у власній державі та світі. На початку 80-х рр. ХХ ст. зміст права на інформацію почали тлумачити значно ширше, як запорука соціального, економічного, культурного і тільки насамкінець політичного розвитку кожної людини.

Нині інформація є головним чинником соціалізації і ресоціалізації людини, з'єднуючою ланкою між людиною і суспільством. Достовірне і вчасне інформування громадян з боку держави та надання необхідної для функціонування держави інформації з боку громадян є запорукою формування дійсно громадянського суспільства, розбудови соціальної, демократичної і правової держави.

Отримання учасниками суспільних відносин достовірної і повної інформації про ситуацію в країні, в навколишньому середовищі є основою реалізації їх інформаційних потреб.

У той же час кожна держава має той перелік інформації, розголошення якої може завдати шкоди її національним інтересам. Здебільшого такої інформації наданий статус інформації з обмеженим доступом. Якщо державні органи унеможливають доступ громадськості до відкритої інформації, то це призводить до порушень права на інформацію. Щодо ж до інформації з обмеженим доступом, то обов'язок державних органів забезпечити захист такої інформації будь-якими правовими заходами.

Кожна держава має власний перелік, порядок та умови надання статусу інформації з обмеженим доступом. Щодо України, то інформаційне законодавство у цій сфері має значне коло колізій, прогалин, що сприяє збільшенню кількості зловживань органів державної влади шляхом безпід-

ставного засекречування інформації чи надання статусу інформації з обмеженим доступом.

Це обумовлено, насамперед, відсутністю законодавчого урегулювання поняття інформації з обмеженим доступом, наявністю значної кількості суперечностей між законами та відомчими нормативно-правовими актами щодо процедури та переліку відомостей, які не можна відносити до інформації з обмеженим доступом та тих, які дозволено.

Здійснений нами аналіз законодавства у сфері державної таємниці дозволяє також додати, що законодавче закріплення порядку віднесення інформації до державної таємниці, встановлене Законом України «Про державну таємницю» потребує узгодження з іншими нормативно-правовими актами у цій сфері щодо переліку інформації, яка не може бути засекречена тощо.

Наявність «розмитих» критеріїв віднесення інформації до категорії з обмеженим доступом, а також конкретної процедури обмеження доступу до неї сприяють зловживанням органами державної влади шляхом ненадання інформації через неправомірне застосування грифів обмеження доступу до інформації: «опублікуванню не підлягає», «не для друку», «для службового користування».

Макаренко В. також зауважує, що, якщо положення про обмеження доступу до секретної інформації, як і сам механізм, встановлено на законодавчому рівні, то проблема законодавчого закріплення обмеження доступу до конфіденційної інформації залишається відкритою, як і проблема віднесення інформації до такої категорії та зняття відповідних обмежень на доступ до неї [1, с. 135].

Дійсно нині в українському законодавстві відсутній нормативно-правовий акт, який би чітко встановлював правові засади захисту інших видів таємниць — комерційної, банківської, персональних даних.

Більше того, в адміністративному законодавстві спостерігається термінологічна полісемія: «інформація», «відомості», «дані», «персоналізована інформація», «персональні дані», «відомості про особу» тощо.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку суспільства є потреба ревізії правових засад інституту інформації з обмеженим доступом, вироблення чітких законодавчих засад захисту окремих видів інформації з обмеженим доступом.

Вищезазначене завдання має бути реалізовано на високому професійному рівні не за рахунок порушення права на доступ до інформації, а шляхом пошуку компромісу між необхідністю забезпеченням національних інтересів у інформаційній сфері (інформаційної безпеки) та забезпеченням інформаційних прав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Макаренко В. Правове регулювання захисту конфіденційної інформації, що є власністю держави: становлення, розвиток, проблемні питання / В. Макаренко // Право України. — 2006. — № 1. — С. 132—135.

ЩОДО СТРУКТУРИ ІНФОРМАЦІЙНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

МАКСИМЕНКО Юлія Євгенівна,

*викладач кафедри теорії та історії держави і права НАВС,
кандидат юридичних наук*

Протягом десяти років окремі науковці, групи фахівців та відповідні державні інституції займаються розробкою Інформаційного кодексу України. Але нині відсутній проект цього НПА, який би був винесений на публічне обговорення та дискусію. Хоча як вірно зауважує В. Опришко, «забезпечення участі громадян та їх об'єднань у процесах систематизації законодавства — закономірна форма вияву суверенної народної волі у правотворчості. Водночас врахування інтересів, правових поглядів та ідеалів громадян, їх об'єднань є важливим фактором ефективності актів систематизації законодавства як на стадії їх створення, так і в процесі застосування» [1, с. 30]. Крім того, завдяки публічному обговоренню забезпечується правовиховна робота серед населення та реалізація безпосередньої форми правотворчості.

Створення майбутнього проекту цього НПА здійснюється в складних умовах. Так, у наукових колах спостерігається конфлікт між технократичним і гуманітарним підходами щодо його створення. Технократи основну увагу приділяють передачі інформації, а гуманітарії — праву на інформацію [2].

У цьому контексті ми підтримуємо думку В. Опришко, який зазначив, що «підготовка проектів кодексів — надзвичайно важлива і складна справа. Тут необхідно надавати пріоритет загальносуспільним та загальнодержавним, а не галузевим інтересам чи інтересам якихось наукових шкіл, амбіціям окремих вчених або політиків» [1, с. 28].

Крім поодиноких пропозицій до майбутнього Інформаційного кодексу України, важливе значення має системне вирішення проблем систематизації інформаційного законодавства. Нині в Україні існує декілька наукових кон-

цепцій щодо кодифікації інформаційного законодавства, які були детально розглянуті нами в науковій статті:

- проект Інформаційного кодексу України, розробник — Державний комітет телебачення та радіомовлення України за участю представників інших міністерств та комітетів;
- проект модельного Інформаційного кодексу, запропонований О. Барановим, І. Жилиєвим, М. Родіоновим та іншими (по суті цей проект відтворює Концепцію реформування законодавства України у сфері суспільних інформаційних відносин в редакції 2000 року тільки на міждержавному рівні, як модельного кодексу, але при цьому не враховано, що вітчизняна наука інформаційного права напрацювала нові теоретичні обґрунтування структуризації та кодифікації інформаційного законодавства);
- проект Кодексу України про інформацію — розробники НДЦПІ АПрН України (М. Швець, В. Цимбалюк, В. Брижко та інші).

Ураховуючи зазначені вище пропозиції науковців щодо структури Інформаційного кодексу України, міжнародно-правові стандарти у цій сфері та етапи кодифікації пропонуємо авторську структуру даного нормативно-правового акта.

Структурно Інформаційний кодекс України має складатися з преамбули, прикінцевих положень та з двох частин: загальної і особливої.

Загальна частина охоплює 6 розділів, що поділяються на відповідні глави.

Перший розділ «Основні положення» має розкривати зміст основних понять (інформація, інформаційне законодавство, інформаційні ресурси, інформаційна безпека, інформаційні відносини, документ, інформаційна інфраструктура, інформаційні технології, інформаційно-комунікаційні технології, доступ до інформації, режими доступу до інформації, інформація з обмеженим доступом, конфіденційна інформація, державна таємниця, банківська таємниця, персональна інформація (інформація про особу), інформаційні права і свободи, право на інформацію тощо).

Другий розділ «Основи інформаційного законодавства» присвячений визначенню особливостей інформаційного законодавства, місця Інформаційного кодексу України в інформаційному законодавстві, структури, завдань і принципів інформаційного законодавства, сферу дії.

Третій розділ «Об'єкти інформаційних відносин» характеризує специфіку і багатоаспектність об'єктів інформаційних відносин та складається з декількох підрозділів.

Четвертий розділ під назвою «Суб'єкти інформаційних відносин та їх права і обов'язки» також складається з підрозділів, зокрема в ньому доціль-

но передбачити: підрозділ 4.1. «Суб'єкти інформаційних відносин»; підрозділ 4.2. «Права і обов'язки людини та громадянина у інформаційній сфері»; підрозділ 4.3. «напрями державної політики у інформаційній сфері»; підрозділ 4.4. «Повноваження органів державної влади у інформаційній сфері»; підрозділ 4.5. «Повноваження органів місцевого самоврядування у інформаційній сфері»; підрозділ 4.6. «Права та обов'язки приватних юридичних осіб у інформаційній сфері»; підрозділ 4.7. «Гарантії реалізації інформаційних прав людини та громадянина».

П'ятий розділ «Міжнародне співробітництво у інформаційній сфері» присвячено міжнародно-правовим засадам співробітництва України з іншими державами та міжнародними організаціями у інформаційній сфері, який поділяється на декілька підрозділів:

Шостий розділ «Відповідальність за порушення інформаційного законодавства України» складається з декількох підрозділів:

Особлива частина Інформаційного кодексу України корелюється з основними галузями інформаційного законодавства України. Таким чином, Особлива частина складається з декількох розділів:

- розділ шостий «Правове регулювання діяльності засобів масової інформації», який охоплює такі підрозділи: підрозділ 6.1. «Діяльність друкованих засобів масової інформації»; підрозділ 6.2. «Правові засади функціонування телебачення і радіомовлення»; підрозділ 6.3. «Діяльність мережі Інтернет в Україні»; підрозділ 6.4. «Діяльність інформаційних агентств»; підрозділ 6.5. «Телекомунікаційна діяльність»;
- розділ 7 «Правове регулювання бібліотечної діяльності»;
- розділ 8 «Правове регулювання архівної діяльності»;
- розділ 9 «Правове регулювання рекламної діяльності»;
- розділ 10 «Правове регулювання телемедицини»;
- розділ 11 «Правове регулювання електронної торгівлі»;
- розділ 12 «Правове регулювання дистанційного навчання»;
- розділ 13 «Правове регулювання кінематографії»;
- розділ 14 «Правове регулювання інтелектуальної власності»;
- розділ 15 «Інформаційна безпека як складова частина Національної безпеки України»;
- розділ 16 «Прикінцеві положення».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Опришко В. Ф. Загальнотеоретичні та практичні проблеми систематизації законодавства України / В. Ф. Опришко // Право України. — К., 1999. — № 12. — С. 5—30.
2. Потреба часу — створення Інформаційного кодексу України // http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=70301&cat_id=64654

ТЕНДЕНЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

***БАСКАКОВ Володимир Юрійович,**
здобувач Національного університету
біоресурсів і природокористування України*

***СТОЄЦЬКИЙ Олексій Васильович,**
ад'юнкт кафедри адміністративної діяльності НАВС*

Тенденції адміністративної відповідальності в сфері інформаційної безпеки України обумовлені, насамперед, новою доктриною українського адміністративного права. З цього приводу Авер'янов В.Б. зауважував, що суспільна роль адміністративного права вбачається не суто «управлінською» (а тим більше суто «юрисдикційною»), а переважно «обслуговуючою» — у тому розумінні, що норми цієї галузі мають слугувати найбільш доступним та ефективним засобом забезпечення в сфері діяльності публічної адміністрації максимально повної реалізації громадянином своїх прав, свобод та інтересів, а також їх дійового захисту у випадку яких-небудь порушень [1, с. 12].

Коло суспільних відносин, які підлягають адміністративному захисту, постійно розширюється. У основі даної закономірності лежить ряд факторів: поява нових суспільних відносин, що потребують правового регулювання (інформаційні відносини), гуманізм права, внаслідок чого перевага надається адміністративним санкціям щодо кримінальних, взаємопов'язаність адміністративного проступку і відповідальності за його вчинення з іншими правопорушеннями і видами відповідальності тощо. Крім того, проголошеність в Конституції України людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості і безпеки найвищими соціальними цінностями, сприяє посиленому

державному піклуванню тим соціальним проблемам, яким у радянські часи не надавалась необхідна увага.

З кожним роком КУпАП зазнає змін та доповнень у зв'язку з динамічним розвитком суспільних відносин у інформаційній сфері, та, як наслідок, необхідності їх захисту від порушень. Але склади адміністративних правопорушень у сфері інформаційної безпеки чинного КУпАП законодавцем розташовані в різних розділах, оскільки здійснювалось на основі невідомих критеріїв, внаслідок чого проступки, що посягають на єдиний родовий об'єкт, опинилися в різних главах.

Для створення єдиної збалансованої системи адміністративно-правових норм, що забезпечують охорону суспільних відносин в сфері інформаційної безпеки, пропонуємо об'єднати статті, що передбачають адміністративну відповідальність за порушення окремих аспектів інформаційної безпеки (ст. 145, 146, 147, 148–1, 148–2, 148–3, 148–4, 148–5, 164–6, 164–7, 164–8, 164–9, 184–2, 185–7, 185–11, 186–3, 186–186–6, 188–25, 195–5, 212–2, 212–3, 212–5, 212–6 КУпАП) в окремий розділ «Адміністративні правопорушення в сфері інформаційної безпеки України» Особливої частини КУпАП. Родовим об'єктом даного підрозділу проступків буде інформаційна безпека України.

Ще однією із тенденцій інституту адміністративної відповідальності є розширення кола її суб'єктів шляхом надання цього статусу і юридичним особам.

Багато європейських країн, зіткнувшись з проблемою різкого зростання правопорушень і злочинів, що вчинюються корпораціями та іншими юридичними особами, пішли шляхом уведення інституту відповідальності юридичних осіб не тільки за вчинення адміністративних, а й кримінальних правопорушень [2, с. 74].

Беручи до уваги специфіку предмету дослідження, дана тенденція є особливо актуальною. Оскільки відповідно до ч. 6 ст. 20 Закону України «Про державну таємницю» дозвіл на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, може бути скасований Службою безпеки України на підставі акта проведеної нею перевірки, висновки якого містять дані про недодержання органом державної влади, органом місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією умов, передбачених статтею 20 Закону України «Про державну таємницю» [3]. Отже, чинне вітчизняне законодавство, передбачає притягнення до відповідальності за порушення інформаційного законодавства не тільки фізичних, а й юридичних осіб.

Таким чином, удосконалення адміністративного законодавства, що регулює суспільні відносини в сфері інформаційної безпеки, має здійснюватись виключно з урахуванням зазначених вище тенденцій: збільшення кількості

складів адміністративних правопорушень у сфері інформаційної безпеки, постійний розвиток та ускладнення інформаційних правопорушень, а також збільшення кількості порушень інформаційного характеру юридичними особами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авер'янов В. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції / В. Авер'янов // Право України. — 2006. — № 5. — С. 11—17
2. Благодарний А.М. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю: дис. ... канд... юрид. наук: 12.00.07 / Андрій Миколайович Благодарний. — К., 2006. — 200 с.
3. Про державну таємницю: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1994. — № 16. — Ст. 93.

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*ТУНІК Андрій Володимирович,
аспірант юридичного інституту
Національного авіаційного університету України*

Інформатизація різних сферах життєдіяльності суспільства поряд з позитивними наслідками призвела до появи нових видів загроз правам і свободам людини та громадянина. Оскільки Україна лише стає на шлях побудови інформаційного суспільства, то доречним є ознайомлення з міжнародним досвідом регулювання інформаційних відносин розвинених країн, подолання ними потенційних загроз та відповідність вітчизняного законодавства встановленим міжнародним стандартам.

«Якщо аналізувати процес міжнародно-правового регулювання інформаційних відносин (зокрема щодо захисту персональних даних), то можна виокремити три основні тенденції. По-перше, це декларування в актах загальногуманітарного характеру, що приймаються універсальними міжнародними організаціями, права на захист персональних даних як органічної частини фундаментальних прав людини. По-друге, закріплення у нормативних актах Європейського Союзу, Ради Європи, у деяких актах СНД і регіональних міжнародних організаціях повноважень на регулювання права на захист персональної інформації. По-третє, включення юридичних норм щодо

охорони конфіденційної інформації (в тому числі і особисто) у міжнародні договори» [1, с. 12].

Нині більшість європейських країн прийняли відповідні спеціалізовані закони та підписали Конвенцію № 108 Ради Європи «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних» від 28.01.1981 року. Україна, яка задекларувала євроінтеграційні прагнення, має орієнтуватися на стандарти ЄС у цій сфері. Крім того, невідповідність вітчизняного законодавства у цій галузі міжнародно-правовим стандартам загрожує застосуванням обмежень на передачу персоналізованої інформації громадян інших країн до України, що створюватиме перешкоди для міжнародного співробітництва у багатьох сферах як-от боротьба із злочинністю, де відбувається міжнародний обмін персоналізованою інформацією.

Принципи згаданої вище Конвенції були конкретизовані у законодавстві ЄС рядом директив, зокрема в Директиві 95/46/ЄС Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу «Про захист осіб у зв'язку з обробкою персональних даних та вільним обігом цих даних» від 24.10.1995 року, а також у Директиві 97/66/ЄС Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу «Про обробку персональних даних і захист прав осіб у телекомунікаційному секторі» від 15.12.1997 року. Ці міжнародні акти є стандартами, що визначають принципи гармонізації національних законодавств у сфері захисту персональних даних як для європейських, так й інших країн світу.

Прийняття Закону України «Про захист персональних даних» було однією із пріоритетних вимог ЄС та наслідком ратифікації Україною Конвенції Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних. Крім того, в Україні активно створювались облікові інститути, різного роду реєстри, бази даних з персональними даними громадян, хоча тривалий час було відсутнє відповідне адекватне правового регулювання.

Лише 24 червня 2010 Президент України підписав Закон України «Про захист персональних даних», який мав і має значне коло критичних зауважень щодо нього, оскільки закріплені правові положення мають небезпечний характер для свободи слова та вільного доступу до інформації. Згідно з Законом України «Про захист персональних даних» персональні дані — відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована [2]. Фактично закон переписує визначення, дане в Конвенції, не деталізуючи його зміст.

Відповідно ж до європейських стандартів, персональні дані поділяються на дані загального характеру (прізвище, ім'я та по батькові, дата і місце народження, громадянство, місце проживання) та вразливі персональні дані (дані про стан здоров'я — історія хвороби, діагнози тощо; етнічна належність;

ставлення до релігії; ідентифікаційні коди чи номери; персональні символи; підпис; відбитки пальців, записи голосу, фотографії; дані про розмір зарплати або інші законні доходи, про вклади і рахунки в банках, нерухомість, податковий статус; кредитна історія; дані про судимість та інші форми притягнення особи до кримінальної, адміністративної чи дисциплінарної відповідальності; результати іспитів, професійного та іншого тестування тощо). Європейськими нормативними актами забороняється збирання, зберігання, використання та поширення без згоди суб'єкта даних саме вразливих персональних даних, а не взагалі усіх персональних даних, як це зроблено у вітчизняному законі.

Отже, по-перше, Закон «Про захист персональних даних», містить власне визначення персональних даних, що відмінне від того, що закріплено в Законі України «Про інформацію». По-друге, зі змісту Закону «Про захист персональних даних» випливає, що його підхід до визначення самих персональних даних є відмінним від вже згаданого нами Закону України «Про інформацію». Якщо Закон України «Про інформацію» до персональних даних відносить національність, релігійність, стан здоров'я, то Закон України «Про захист персональних даних» забороняє обробку персональних даних про етнічне походження, релігійні або світоглядні переконання, а також даних, що стосуються здоров'я чи статевого життя.

Така нечіткість визначення поняття та змісту персональних даних створює небезпеку значного суб'єктивізму, розширеного або звуженого тлумачення даного терміну уповноваженими органами.

Таким чином, прийняття цього закону не може вважатися виконанням Україною своїх міжнародних зобов'язань, взятих перед Радою Європи та Європейським Союзом. У зв'язку з чим пропонується внесення змін до Закону України «Про захист персональних даних» відповідно до взятих на себе зобов'язань перед міжнародною громадою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гевлич А. Державна політика України у сфері захисту персональних даних: міжнародно-правовий аспект / А. Гевлич, В. Селіванов // Право України. — 2006. — № 1. — С. 9—15.
2. Про захист персональних даних: Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 34. — Ст. 481.

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ ДИСТРИБУЦІЇ

*КОВТУНЕНКО Віталій Володимирович,
суддя Луцького міського суду*

Зміни економічних реалій в сучасній Україні вимагають адекватної зміни правової системи. Вони покликані забезпечити юридичну базу розвитку ринкової економіки. Підприємницька діяльність — це ключовий елемент цивільного обігу, а підприємець — одна із центральних фігур соціально-економічного та політичного життя громадянського суспільства. Підприємництво і пов'язані з ним відносини представляють специфічну сферу життєдіяльності суспільства і відповідно є об'єктом правового регулювання різних галузей права.

Про особливий характер підприємницьких відносин свідчить той факт, що у сфері підприємництва предмет правового регулювання складає широке коло суспільних відносин (майнових, виробничих, адміністративних, управлінських, соціальних, трудових, податкових тощо) [1]. Одним із інструментів правового регулювання вказаних відносин, що нині отримав досить широке розповсюдження, є договір про надання послуг дистрибуції.

Договори дистрибуції є досить поширеними в Україні, зокрема у галузі продажу автомобілів, одягу та взуття, лікарських засобів, харчових продуктів тощо. Незважаючи на це, в Україні відсутнє спеціальне регулювання таких договорів, а також ґрунтовна судова практика у цій сфері.

Щоправда в окремих галузях, наприклад, у сфері обігу лікарських засобів та транспортних засобів чинне законодавство дає визначення «дистрибуція» та встановлює окремі правила її здійснення, оминаючи питання договорів дистрибуції (див. Настанову «Лікарські засоби. Належна практика дистрибуції», затверджену Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.02.2009 р. № 95; Ліцензійні умови здійснення господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової, роздрібною торгівлі лікарськими засобами, затверджені спільним Наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва і Державної інспекції з контролю якості лікарських засобів від 03.03.2009 р. № 44/27; Постанову Кабінету

Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення оптової та роздрібно-ї торгівлі транспортними засобами та їх складовими частинами, що мають ідентифікаційні номери» від 11.11.2009 р. № 1200 (Постанова № 1200)).

Слід звернути увагу, що наявність спеціального регулювання відносин дистрибуції є скоріш винятком, аніж правилом. Так, в переважній більшості країн, наприклад, в Канаді, Китаї, Японії, Австрії, Німеччині, Італії також відсутнє окреме регулювання договорів дистрибуції. Разом з тим, ряд важливих питань все-таки врегульовано на рівні судової практики. В США на федеральному рівні відсутнє спеціальне регулювання дистрибуції. Разом з цим, законодавство окремих штатів передбачає регулювання дистрибуції в специфічних галузях, наприклад, обіг алкогольних напоїв, окремих видів техніки тощо.

Незважаючи на активне використання правозастосовчою і нормотворчою практикою договорів про надання послуг дистрибуції, на сьогоднішній день майже відсутні комплексні монографічні праці із загальнотеоретичних і прикладних проблем регулювання зазначених договірних зобов'язань, що негативно впливає на їх розвиток в Україні, формування судової практики з цієї категорії справ.

Відтак, подальше наукове розроблення загальнотеоретичних проблем договорів про надання послуг дистрибуції є необхідною умовою впровадження досконалішого правового регулювання зазначеного виду договірних зобов'язань.

Зокрема, існує необхідність наукового аналізу наступних питань:

- виявлення еволюції правового регулювання і проведення порівняльного аналізу договорів про надання послуг дистрибуції в іноземних правових порядках;
- визначення поняття та правової природи договору про надання послуг дистрибуції;
- дослідження послуги дистрибуції як предмету цього виду договірних зобов'язань;
- визначення системи договорів про надання послуг дистрибуції і проведення їх класифікації;
- надання пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення законодавства України відносно договорів про надання послуг дистрибуції і практики його застосування.

Вирішення вказаних питань дозволить сформулювати науково-теоретичні висновки і практичні рекомендації щодо подальшого вдосконалення договорів про надання послуг дистрибуції та застосування правових норм про них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коломієць О. О. Цивільно-правове регулювання діяльності фізичної особи — підприємця: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О. О. Коломієць. — К., 2003. — 16 с.

ГЕНЕЗИС ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ ЗВ'ЯЗКУ

***ВЛАДИКІН Олександр Насирбекович,**
здобувач НАВС,*

***БРАТЕЛЬ Олександр Григорович,**
заступник начальника кафедри цивільного права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

Новелою у цивільному законодавстві України, порівняно з цивільним законодавством радянської доби є правова регламентація нового інституту цивільного права — договору про надання послуг. Включення цього договору у Цивільний кодекс України від 2003 р. є закономірним процесом, який спрямований не тільки на розширення інститутів зобов'язального права, але і є важливим напрямком реформування приватного права України, надання йому статусу певної довершеності та одночасно визначення перспективи розвитку на майбутнє.

У сучасному цивільному праві України послуги визнаються як одна з провідних категорій у системі об'єктів цивільних прав, а відносини з надання послуг є предметом регулювання зобов'язально-правових норм [1]. Саме тому питання створення і функціонування системи договорів по наданню послуг займає одне з чільних місць в системі зобов'язального права України.

Над проблемою систематизації договорів про надання послуг, виокремлення їх специфічних ознак та розмежування від інших правових інституцій почали замислюватись ще давньоримські юристи (Гай, Юстиніан), ця проблема була предметом дослідження провідних дореволюційних вчених Європи: Г. Дернбурга, Г.О. Дормидонтова, Л. Еннекеруса, Д.І. Мейера, Й.О. Покровського, Г.Ф. Шершеневіча; сучасних науковців: М.М. Агаркова, С.С. Алексєєва, І.Л. Брауде, Д.В. Бобрової, А.В. Венедиктова, В.П. Грибанова, О.В. Дзери, А.С. Довгерта, А.Ю. Кабалкіна, Ю.Х. Калмикова, В.М. Коссака, О.В. Коха-

новської, М.В. Кротова, Н.С. Кузнєцової, І.М. Кучеренко, В.В. Луця, І.Б. Новицького, О.П. Орлюк, О.А. Підпригори, П.М. Рабіновича, Д.І. Степанова, Ю.К. Толстого, Є.О. Суханова, Є.О. Харитонова, Я.М. Шевченко, Є.Д. Шешеніна, Р.Б. Шишки та інших.

Але на сьогодні так і залишаються дискусійними питання щодо визначення системи договорів про надання послуг, поняття послуги як юридичної категорії, об'єкту та предмету договору про надання послуг, співвідношення договорів про надання послуг із суміжними правовими категоріями, критерії їх класифікації тощо [2].

Має місце також неоднозначність застосування чинного законодавства щодо окремих договорів та прогалин, які утворились внаслідок розвитку суспільних відносин та появи широкого кола непоіменованих договорів. Зокрема, вказане стосується такого виду, як договори про надання послуг зв'язку.

Надзвичайно швидкі темпи розвитку технологій зв'язку, які спостерігаються останнім часом, обумовлюють важливе місце договорів про надання послуг зв'язку серед інших правочинів, пов'язаних із наданням послуг.

Значний масив принципів питань правового регулювання вказаних зобов'язань не одержав належного вирішення у нормотворчій практиці і висвітлення у теоретичних дослідженнях, що обумовлено відсутністю досліджених доктринальних засад регулювання договорів про надання послуг зв'язку. Вказані обставини не дозволяють визначити належне місце зазначених правочинів у системі цивільного права, виявити критерії й чітко відмежувати їх від суміжних правових інститутів, встановити характер взаємозв'язку із суміжними правовими конструкціями, що не дає можливості сприяти стабільності їх правового регулювання.

Істотну частину прогалин у врегулюванні сучасних договірних зобов'язань про надання послуг зв'язку покликаний усунути Цивільний кодекс України, який містить чимало новел, що потребують глибокого аналізу і проведення спеціальних наукових досліджень інституту договорів про надання послуг зв'язку в Україні.

Незважаючи на активне використання правозастосовчою і нормотворчою практикою договорів про надання послуг зв'язку, на сьогоднішній день майже відсутні комплексні монографічні праці із загальнотеоретичних і прикладних проблем регулювання зазначених договірних зобов'язань, що негативно впливає на їх розвиток в Україні, формування судової практики з цієї категорії справ.

Відтак, подальше наукове розроблення загальнотеоретичних проблем договорів про надання послуг зв'язку, окремих їх різновидів є необхідною

умовою впровадження досконалішого правового регулювання зазначеного виду договірних зобов'язань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Телестакова А. А. Система договорів про надання послуг в цивільному праві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / А. А. Телестакова. — К., 2008. — 16 с.
2. Дроздова Н. В. Договір про надання фінансових послуг у цивільному праві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Н. В. Дроздова. — К., 2005. — 22 с.

АНОНС ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЙ НА 2011 РІК

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ

Шановні науковці! Організаційний комітет Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції інформує Вас, що *наступні* науково-практичні інтернет-конференції проекту «Імперативи розвитку юридичної та безпекової науки» будуть проведені у 2011 році:

Дата проведення конференції / Conference Date	Дата подачі матеріалу на конференцію (deadline)
22 квітня «Правові та політичні проблеми сучасності»	до 07 квітня
06 June (<i>international conference — English language</i>) «Global Security Governance and Political Transformations»	26 May
24 серпня «Актуальні проблеми зміцнення державності та національної єдності України»	до 24 липня
29 жовтня «Національна та міжнародна безпека в сучасних трансформаційних процесах»	до 29 вересня
20 грудня «Актуальні проблеми правоохоронної діяльності»	до 20 листопада

Прохання матеріали надіслати відповідно до обраної Вами дати участі у нашій конференції.

До участі в заході запрошуюються студенти, курсанти, аспіранти, ад'юнкти, вітчизняні і зарубіжні вчені, провідні науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів та наукових установ, представники правоохоронних органів, а також громадських організацій.

З огляду на важливість заходу, а також актуальність заявленої тематики конференція сприятиме поглибленню досліджень проблем сучасної юридичної та безпекової науки. За підсумками конференції будуть сформовані рекомендації, які будуть направлені до вищих органів державної влади України та Європи.

У рамках конференції планується робота за секціями: 1. *Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права.* 2. *Конституційне право. Міжнародне право.* 3. *Цивільне та сімейне право.* 4. *Кримінальне право. Кримінально-процесуальне право. Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.* 5. *Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Муниципальне право.* 6. *Трудове право.* 7. *Екологічне право. Земельне право. Аграрне право.* 8. *Фінансове право. Банківське право.* 9. *Господарське право.* 10. *Право інтелектуальної власності. Інформаційне право.* 11. *Національна, регіональна та міжнародна безпека.*

Робочі мови конференції: українська, англійська, російська.

Матеріали конференції будуть розміщені на Інтернет-сайті <http://www.natsecurity.com.ua>, а також будуть офіційно опубліковані у збірниках конференції у легальних видавництвах, зареєстрованих відповідно до законодавства України, які мають право на виготовлення друкованої продукції, а також матимуть міжнародний номер ISBN, а також УДК і ББК. Таким чином, дані збірники стануть можливим для використання у будь-якій бібліотеці світу, а не будуть простою збіркою неофіційних статей, які неможна ніде використати і на які важко посилатися при публікуванні результатів власного наукового пошуку.

Вартість публікації у збірнику тез доповідей складає **40 гривень за кожен** повну або неповну сторінку формату А4. Оплата за видання збірників надсилається на рахунок 2600 71535 84000 Укрсиббанка, ДРФО Ліпкан О.С. 313 580 1549, МФО банку 351 005.

Призначення платежу: Виготовлення друкованої продукції.

Ви офіційно сплачуєте гроші за видання збірника, а не поповнюєте невідомим особам їхні карткові рахунки. Це дає впевненість у тому, що видавництво, в якому надруковані наші збірники, є офіційно зареєстрованими в органах державної влади, а також те, що Ви отримаєте власні збірники поштою на адресу, вказану Вами в заявці.

У разі Вашої зацікавленості, просимо подати до друку доповіді, заявку та електронний варіант документа про оплату на участь в електронному вигляді на **e-mail: book@market-ua.com** відповідно до обраної Вами дати участі у нашій конференції.

У заявці необхідно вказати такі відомості:

- П.І.Б. автора (авторів), якому (яким) необхідно надіслати збірники;
- домашня адреса, код міста;
- контактний телефон;
- місце роботи або навчання, посада, вчене звання, науковий ступінь;
- e-mail, який буде вказаний на інтернет-сторінці для можливості поставити Вам запитання щодо наданих матеріалів.

З матеріалами попередніх конференцій можна ознайомитись на сайті:

<http://www.natsecurity.com.ua/students/>

Вимоги до оформлення тез доповідей: матеріали подаються у форматі «doc» або «rtf» текстового редактора Microsoft Word; обсяг тексту – 2–10 сторінок; поля з усіх сторін 20 мм; гарнітура Times New Roman, кегль 14, інтерліньяж – 1,5.

Важливо пам'ятати!

Відповідальність за висвітлений матеріал у тезах несуть автори доповідей.

Кожна неповністю заповнена текстом сторінка оплачується як і заповнена. Рукопис не підлягає додатковому редагуванню, тому він має бути ретельно підготовлений.

На одну наукову працю надсилається 1 (один) примірник збірника на адресу першого автора, який вказаний у відомостях про авторів.

Оригінал документа про оплату зберігайте у себе.

Наші контакти:

Email: book@market-ua.com, academic@ukr.net

Конференція «Імперативи розвитку юридичної та безпекової науки» – постійно діючий креативний хай-тек проект, заснований родиною Ліпканів у 2005 році. Результати конференції видаються друкарським способом офіційно зареєстрованим суб'єктом видавничої справи ФОП Ліпкан О.С., згідно з нормами ДСТУ, зокрема і **щодо накладу та розсилки обов'язкових примірників**, а також розміщуються на сайті **www.natsecurity.com.ua**.

Зміст і місію даного проекту ми хотіли б розкрити через постановку та відповідь на запитання, що найчастіше ставляться до нас.

Яке призначення даного проекту?

Основне призначення даного проекту – забезпечити українських студентів, аспірантів та вчених реальною можливістю публікувати результати власних досліджень для ознайомлення з ними широким кіл як української громадськості, так і зарубіжних вчених. Це досягається через: 1) безумовне розсилання матеріалів конференцій *усім визначеним адресатам* відповідно до Законів України «Про обов'язковий примірник документів» від 9 квітня 1999 року № 595-XIV, «Про внесення змін до статті 8 Закону України «Про обов'язковий примірник документів» від 4 квітня 2007 року № 867-V (загалом 40 адресатів); 2) розсилання в бібліотеки тих навчальних закладів, учасники яких взяли участь в конференції ВНЗ, студенти або аспіранти матеріалів учасникам; 3) розсилання безпосереднім учасникам конференції; 4) публікацію матеріалів конференції в Інтернеті.

У чому полягає відмінність нашої Інтернет-конференції від звичайних та подібних Інтернет-конференцій?

Відмінність і престижність участі в нашій Інтернет-конференції обумовлена наступними принципами, що початково закладені в неї:

- 1) **комунікативність** — матеріали конференції публікуються не лише в збірниках тез, що друкуються, але й стають вільними для доступу в режимі читання в Інтернеті. Це уможливило ознайомлення з дослідженнями авторів більш широкого загалу, ніж читацька аудиторія збірників тез і матеріалів конференції, надрукованих на паперових носіях;
- 2) **економічність** — автор матеріалів не витрачає власних коштів на проїзд в інші міста, а також свого часу, і може знайомитися з матеріалами конференції і спілкуватися в зручний для себе час через форум одночасно з колегами з різних куточків країни;
- 3) **оперативність** — термін оголошення про проведення конференції і практичного виходу збірників не перевищує 3 місяців;
- 4) **плановість** — дати проведення конференції є наперед визначеними, що дає можливість чітко планувати вихід власної статті в потрібний для резидента конференції час;
- 4) **системність** — наш проект є закритим системним комплексом, оскільки від стадії його розроблення до стадії практичної реалізації він перебуває повністю під нашим контролем;
- 5) **компетентність** — ви сплачуєте гроші не міфічним особам, поповнюючи невідомо кому карткові рахунки, а перераховуєте гроші на рахунок офіційно зареєстрованого в органах державної влади суб'єкта підприємницької діяльності за виготовлення друкованої продукції, що гарантує вам надійне і цільове вкладання власних коштів і реальність виходу збірника;
- 6) **гарантованість** — гарантією виходу збірника є повністю легальний процес проведення конференції, чіткість оголошених і проведених конференцій, і відповідно виготовлення і друк збірників, а також їхня подальша реалізація в офіційно зареєстрованих інтернет-магазинах;
- 7) **безперервність** — наш проект є постійно діючим, це означає, що дані конференції проводяться постійно в безперервному режимі;
- 8) **відкритість** — окрім запланованих конференцій, ми можемо проводити і друкувати на замовлення матеріали спеціалізованих конференцій, присвячених розглядові окремих проблем;
- 9) **якість** — матеріали конференції якісно друкуються на відповідному папері і мають кольорову обкладинку, в Інтернеті вони викладені в спеціальному форматі, який є зручним для читання і роботи з текстами різної складності;
- 10) **відповідність державним стандартам** — кожний збірник конференції отримує УДК, ББК, а також має свій ISBN, і відповідно на задньому боці обкладинки — штрих-код (бар-код). Його друк відбувається на сертифікованому обладнанні і відповідає ДСТУ, що є свідченням його легальності та офіційності, на противагу іншим збіркам, які друкуються без зазначених вище нами вихідних даних, обмеженим тиражем, що: *а)* унеможливило його розсилку обов'язковим адресатам, визначеним у законодавстві України;

б) призводить до відсутності даних збірників у чітко визначених адресатів обов'язкової розсилки; в) зводить нанівець прагнення авторів публічно висловлювати свої думки; г) спричинює відсутність ISBN і відповідно штрих-коду, а отже робить даний збірник неофіційним і непридатним для використання в бібліотеках України та світу, а також незареєстрованим у Книжковій палаті України; д) означає, що збірники готуються лише за кількістю учасників, і окрім них, з матеріалами конференції ніхто ознайомлений бути не може.

Яким чином захищене право інтелектуальної власності публікацій авторів при розміщенні їхніх статей на Вашому сайті?

Використання високих технологій дозволило нам зробити зручним перегляд матеріалів попередніх конференцій таким чином, щоб зацікавлена особа могла *лише дивитися* той чи інший текст без можливості його копіювання.

Як взяти участь у даній конференції?

Брати участь у нашій конференції дуже просто. Потрібно завітати на наш сайт www.natsecurity.com.ua, обрати зручну для Вас дату проведення конференції і надіслати свій матеріал на нашу електронну адресу: e-mail: book@market-ua.com.

Скільки коштує участь у конференції?

Цінова політика участі обумовлена відповідністю даного видання усім вимогам ДСТУ, а також нормативам Книжкової палати України, щодо отримання міжнародних стандартних номерів. Відтак, ціна участі є пропорційною кількості сторінок, що ви їх надішлете, і в кожному конкретному випадку встановлюється окремо. А головне: окрім того, що вам *до дому* поштою прийде збірник матеріалів конференції, ваші матеріали *безкоштовно* будуть розміщені на нашому сайті, і з ними зможе познайомитися будь-яка людина на цій планеті.

Чи є альтернативи Інтернет-конференціям?

Нині, зважаючи на темпи життя, інформатизацію суспільства і дедалі зростаючу роль інформаційних технологій, альтернатив інтернет-конференціям не існує.

**Наш проект –
пропозиція авторам крокувати разом із нами в майбутнє.**

*Дати наступних конференцій на 2010 рік:
22 квітня, 6 червня, 24 серпня, 29 жовтня і 20 грудня 2010 року.*

Навчально-наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Матеріали науково-практичної конференції
Київ, 20 грудня 2010 р.*

Голова редакційної колегії: *В.А.Ліпкан*

Відповідальний за випуск: *О.С.Ліпкан*

Художній редактор *О.Г.Новіков*

Редактор *Є.П.Кравченко*

Комп'ютерне верстання *Д. Лепешин*

Підписано до друку 10.12.2010 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний. Умов.друк.арк. 11,6.
Наклад 300 прим. Зам. № 10025

Видавець ФОП Ліпкан Олена Сергіївна

03058, Київ, вул. М.Донця, 23, б, кв. 33

Тел. +38 099 313 6581, факс: +38 044 4040 483

E-mail: book@market-ua.com, сайт: www.book.market-ua.com.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3535 від 27.07.09.

Виготівник ТОВ «Дорадо-Друк»
09000, м.Сквира, вул. Щорса, 7
(044) 501–75–69

www.doradoalliaNisce.com

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 2600 від 01.09.2006 р.